

Filosofia berria: Krisi luze baten produkto

Joxe Azurmendi

«Filosofo berriak» agian ez dira filosofoak izango, kritikoeek protestatu dutenez; berriak ez dira; baina, batez ere, ez dira denak berdinak. Oso diferenteak ere badira. Interes komunitasun batek, situazio eta esperentzia berdintsuetatik ari-tzeak, eta denak erreakzio antiautoritari batetan agertzeak, legitima lezake, gehienez ere, denak zaku batetan sartzea, orain egiten den eran. Baina hasierako eskematismo horrek nahitaez darama azkenean, «Filosofia berriari» globalki batzuek antimarxismo sistematiko eriztera, inork anarkismo, «ezker berri» autokritiko, besteren batzuek marxismo berri eta purifikatu, marxismoaren ondare legitimo bakarra bera omen dugulakoan, etab., edozertsu. Bestela, beren obran dauzkagun bezala, B.-H. Lévy bat eta Glucksmann bat ez dago bateratzerik eta berdintzerik. Are gutiago Benoist, Lardreau, Jambet, Dollé, Nemo, etab. Vedettea, guztion artean, B.-H. Lévy da nonbait, komunikabideetan burua gehien agertu duena eta, hori bereberki, esaldi borobilak eta radikalak eskuin-ezkerretara axanpaz botatzen ibili dena, ezker-tiarrak eskandalizatuz gehienbat. Lévyk, ideien zabal-kundeari eta asmoen zuzentasunari adina, liburu merkatuari begiratzen ote zion susmoak, ez

dirudi bidegabeko: Grasset argitaletxean, alegia «filosofo berriak» argitaratzen ari den etxean, sail horrexen buru dago. Eta beldur izatekoa da, kanpaina publizistiko ongi muntatu eta komertzial honek, «Filosofia berriaren» izenari bai, kalez-kale zabalakunde galanta ematen zion artean, mamia ez ote dion kendu eta intentzioa okertu, «Filosofia berria» polemika filosofia merke batetara makurraraziz, gerra hotzeko estilo hoberenean.

Iraultza sobietarraren inguruko krisia

Izpiritu inkisitorialaren kritikuok deabru inkisitorial denak sutan jarri dituzte. Europa —esan digute— zapalkuntza eta erreprezio zientziaren lurraldea da, progresoarean zientziaren lurra baino lehenago; Botere zientziaren, autoritarismoaren, kontzentrazio zelaien eta tiraniaren kontinentea. Hori da Europak behin eta berriro, beti progresistago, asmatu duena: ordenu geroz eta zapalkorragoak.

Erromatar Inperioa, Erdi Aroko papismoa, Subirano Absolutuak, Napoleon eta XIX.gn mendeko inperialismoa, nazismoa eta komunismoa, dena ez da «guerra de sucesión» bat besterik... Karitatea predikatuz Inkisizioa ezarri zen; askatasuna predikatuz, tirania burgesa eta faxismoa; berdintasun soziala predikatuz, stalinismoa eta kontzentrazio zelai sobietarrak. Anaitasuna, askatasuna, berdintasuna.

Eskandaloa sortu duena

Baina hori izan al da eskandaloa sortu duena? Beste guztiengat bederen onartzen bait zen, bat bestearen heredentzia eta gorabide zirela: erromatar Inperio, Erdi Aroko papismo, etab. Esplikazio bat ere bagenuen, hain zuzen Marxek emana: produkzio indarren desarroiloiz, harreman herstuago eta lotuagoak sortzen zirela eta, menpetasun aparato bortitza goz, Botere haundiagoa. Esklaberia gizartea, feudalismoa, kapitalismoa. Baina, irakasten zuen Marx haretzek, historia triste hori berehalaxe bukatuko da, beste bat arras diferentea abiatzeko. Produkzio indarren jabegoa azken kontzentrazio batetara heldu orduko eta, beraz, Boterea ere, kapitalista guti-guti batzuen eskuetan geratu orduko, gainazpiraketa dialektiko batek, ondasun eta Botere oroz gabeturiko klasearen iraultzak alegia, ondasunok, produkzioa, Boterea, etab., berriro kolektibitatearen esku ezarriko omen bait zituen. orain arteko historia —egiaz «prehistoria»— bukatuz eta

egiazko giza historia abiaraziz: gizona gizonarekin zuzenki lotuko zuena, elkarrekin fetitxteen bitartez (diru, Botere, etab.) erlacionatu behar gabe. Orduan, 1. beste natura batetako gizarte moldea eraikiko zen, 2. gizarte horretan ez zen zapalkuntzarik egongo (poliziarik, etab.). Hori izanen zen iraultza proletaria, historiako azken iraultza.

Beraz, iraultza hori, Marxek iragarria, proletaria, egina da leku bat baino gehiagotan eta desegin da jabego pribatua, desegin. Eta moztu al du historia zahar hura? Ekarri al du historia berria, agindu zen Botere, errepresio eta beste gaitzen deus-etzapenez? Abiarazi al du «askatasunaren erreinua»? Ez. Datuak datu, «iraultza proletaria» egin duten lurraldeak ez dira inolaz ere polizia, harmada, kontzentrazio zelai eta gartzela, zentsura, tribunale, kontrol zentralista goitik beherako, gutiena dutenak. Ezta lurralde horiek berek lehen zuten baino orain gutiago dutenak ere. Herriaren Boterea, Antiboterea, ekarri orde, terrore eta zapalkuntza bide klasikoan urrats bat gehiago eman da, lehen ezagutzen zen bezalaxe: esklaberia gizartetik feudalismora, etab. Sozialismoaren historia, hortakoz, Leviathanen historia luzean dago; ez askatasunaren historiagabezia muga, historia berriaren hasieran. Ordenu berria ez da nagusikeria berri besterik. Polizia gabeko historiarik ez da oraindik hasi.

Beraz, berriro, *natura* desberdineko, berriko, gizarte molderik lortu da ala ez? Alegia, interpretazio kontua dago, datuak datu. Iraultza proletariak sortu duena, sortu, natura berriko gizartea da, eta gaitz horiek guztiak «erroreak» dira, etab., ala natura zaharreko gizartea da hura ere eta berezkoak ditu aje horiek?

Marxistek, eta ezker intelektualek, gizarte molde horren natur berritasuna sostengatu dute jeneralean. «Filosofo berriek», alderantziz, natur berdintasuna salatzen dute gogorki. «El Estado soviético —idatzi du Glucksmannek— se instala en las cabezas en el lugar ocupado sucesivamente por el emperador, dueño del Derecho romano, por el Soberano Pontífice que le sucede en la Edad Media y luego por los Estados Nacionales herederos de su autoridad».

Hori al da eskandaloa sortu duena? Bai eta ez, baina bai. Sobietar sistemaren atakeetara ohituta gaude. Ez da hori «filosofia berririk», oso zaharra baino. Eskuinarentzat negozio bat da. Ezker berriarentzat, bere burua ezker klasikoaren azpitik liberatzeko eta posizio propioa finkatzeko aurrebaldintza izan da. Baina ezker klasikoak berak ere jadanik ez du izan beste erremediorik, mendebalean behintzat, ebidentzia beltz eta garbiegien

aurrean, sobietar sistematik distantziatu baino. Eta Carrillo-bera sobietar sistemaren kritikiko bilakatu zaigu. Loretan dago eurokomunismoa. Zerk sortu du, beraz, eskandaloa?

Gaitz sobietar guztien *naturaren interpretazioak* sortu du, funtsean, eskandalo guztia. Horrek eman du bide, baita ere, batzuek «filosofo berriak» anarkistatzat jotzeko, edo anarkistoideztat, besteek antimarxistatzat soil. Eta, nolana ere, gakoa hor dago, «filosofo berri» batzuen larderia komertzialak edo tenperamentalak aparte. Sakon dezagun hori apur bat.

Iraultza sobietarra hauzitan

«Filosofo berriek», iraultza sobietarra ez dela mendebaleko tradizio autoritariaren koroapena besterik izan, baitesten dizute. Hau da, askatasun borrokaren tradizioan egotea, zeharo ukatzen diote. Autoreon testu zakarrenak —eta min gehiena eman dutenak, duda gabe— horrelakoak dira: «fascisme rouge» (B.-H. Lévy), etab. Ikuspide horrekin konsekuente, desestalinizapenari deslenintzapenak behar diola jarraitu, aldarrikatzen dute; deslenintzapena Marxen beraren kritikaz behar dela osatu. Autoreok ez dute erreparorik sistema sobietarra nazismo alemanarekin gonparatzeko eta berdintzeko ere (ikusirik gabekoa ezker tradizioan). Eta egia da, behin baino gehiagotan ikusia genuela, sobietar sistema ksarismoarekin konparaturik¹, baina hura gonparaketa anbigua zen eta oraingoan ez. Izan ere, ksarismoari alusioak, sobietar sistemaren basakeriak kondenatzeko adina balio zuen hura «esplikatzeko»: «horren atzeratua zegoen 1917an Errusia, ezen konprenigarri bait da horrelakoxe metodo gogorrak erabili behar izana», etab., maiz-sarri entzunak ditugu. Aitzakion mantupean estali eta «barkatu» nahi izan da, ez masa «atzeratu» (hots, komunitate erlijioso, arrazial eta nazionalitate osoen) milioiakako deportazioak eta suntsimendua bakarrik, baina baita «progresista» ez ofizial orenen zampaketa ere (sindikato, Alderdi; anarkismo, sozialismo ez ortodoso; arte eta literatur eskola abangoardista, etab.), are Alderdiko bertako militante komunisten arteko elkar borroka eta azkenean gehienek likidazioa ere, Iraultzaren buruzagi nagusia ahaztu gabe (Bucharin, Trotzki, etab.). Urte pare batetan, Stalinek komunista gehiago hil zuen, ksarismoak hil zituen denak baino. Iraultzak, esan ohi den legez, bere umeak irentsi ditu. Baina dena esplikatzen zen eta dena barkatzen zen nolabait..., Errusiaren atzerapenagatik.

Dena esplikatzen duelakoxe, ezer ez duela esplikatzen, ematen du arrazoi horrek. Glucksmannek seinatu duen bezala, arra-

zoipideon barnean dagoena, historiako zapaltzaile guztiek beti eman izan duten arrazoi oso sinplea eta zaharra da: «milioika biktima egon da, zoritxarrez; penagarria da, baina biktima horiena berena da kulpa». Errudunak, beti biktimak berak ziren... Eta okerren bat egon bada, ez zen «errore» bat besterik: Moskun bezalaxe Erreterian, Gasteizen ala Jurramendin. «Orde-
nuak» bere ordenuan funtzionatzeko eragozpen bat ziren.

Gaitzaren sustraiak

Desestalinizapena, «filosofo berriek» derizkiotenez, ez da betetan gaitzaren sustraieraraino heldu. Alegia, Krustxofek desestalinizapena ofizialki hasi zuen, hasi. Goitik behera hasi ere, sin-
tomakikoki sistema honentzat. Larrialdi ikaragarria sortu zuen mendebaleko Alderdi Komunistentzat. Orduan, ordura arte zindo ukatu zena ukatzerik ez zegoela, agertu zen. Eta basakeriak, uste ziren eta etsaiek berek zioten baino ere mila bider okerragoak zirela. Baina alfer-alferrik ukatzen arizetik historiok isilpean pasatzera edo «esplikatzera» jo zuen mendebaleko ezker-
rrak. Egia da, noizean behin ahotsen bat altxatzen zela, stalinismoa bere azken sustraieraraino aztertzeke eta desestalinizapena konsekuentzia guztiekin azken fineraino eramateko, esijitzen zuena. Baina holako gaisoak beti «diziplinak» mututu edo «organizazioak» kalera bota, egin ditu: Kolakowski, Polonian; Garaudy, Frantzia, etab.; edo, ahal zen artean, ahots protestaria, Alderdia honez gero stalinistarik ez zela agerrarazteko, libertate akademiko inofensibo batetan kontserbatzen zen Alderdi barruan (Althusser, etc.). Alderdi buruzagitzak, operazio guztiz abil-
batez, stalinismoaren problema basian eta militante mailan supiztea ebitatu ahal izan du; eta, batez ere, problema hori, eztabaida ireki eta sistematiko batez, barren-barreneraino argitzea ebitatu du, Alderdian zarrastadarik gerta ez zedin. Alderdi Komunistetan, Frantziakoan bereziki, likidatu egin da arazoa, ez argitu eta gaindiatu. Harrez gero, gaizki sendatu den gaitz batekin bezala, eritasun horrekin aurkitzen gara behin eta berriro sortzen ari diren krisi guztietan.

Alderdiak Alderdi, alabaina, mendebaleko intelektualitate ezkertiarra ere, historia horretan erru gabe ez dagoena, ez da ausartu, problemak, bere konplizitatea ageri-agerian jarriko zukeen radikaltasunez planteatzen. Guzti honek «ideologiaren esklaboaren» problema planteazten bait du. Modu arrunt batetan, «Filosofia berria», krisi moral orokar baten produkto da; eta, jus-

tuago, stalinismoaren konplize izan zen intelektualitate mendebaldar ezkertiarren krisi moralaren produkto.

Stalinismoa dela eta

«Filosofo berriok» 68.eko maiatzetik loratuak ditugunez gero, gogoragarria da, apika, 68 aurreko historia filosofikoa, piska bat.

Mendebaleko intelektualitate ezkertiarrentzat, Alderdi Komunistak ezinbesteko eta obligaziozko erreferentziak izan dira².

Intelektualen erreferentziak

Baina konkretuago, azken finean, Sobiet Batasuna zen obliuziozko erreferentzia hori, mendebaleko AK-ek berek erreferentzia hori bait zuten (Sobiet Batasuna), zer egin jakiteko. Stalinen estrategia alternatibista sinpleari zegokian hori: komunista ala burges, Sobiet Batasunaren aldeko ala inperialista, etab. «La piedra de toque del internacionalismo proletario es la actitud hacia la Unión Soviética». Estrategia manikeo honek harrapaturik, intelektual ezkertiarrek ez zuten beste erremediorik izan, Sobiet Batasunaren apologia itxuragabeenetan kosta ala kosta enpeinatzea baino. Argi eta garbi zeuden ebakita fronteak: hemen argia eta progresoa, hor oskurantismoa eta erreakzioa; hemen bakea, hor gerra; Sobiet Batasuna, USA. «Filosofia» politiko militante³, inkisitorial, dogmakoi herstuenaren garaia da. 64.ean Althusserek holaxe aitortzen zuen:

En nuestra memoria filosófica, ese tiempo permanece como el tiempo de los intelectuales armados, combatiendo el error en todas sus guaridas, aquel de los filósofos sin obras, nosotros mismos, pero que hacían política de toda obra y dividían el mundo (artes, literaturas, filosofías y ciencias), utilizando un solo corte: el despiadado corte de clases. Tiempo cuya caricatura puede resumirse en una frase: bandera izada que flamea en el vacío: «ciencia burguesa», «ciencia proletaria».

...Paradójicamente, fue necesaria la presencia de Stalin, cuyo contagioso e implacable sistema de gobierno y de pensamiento provocaba estos delirios, para someter esta locura a un poco de razón.

Aitortzak ongi daude (penitentzia noraino ailegatu den, galdera aparte). Baina argitzeko geratzen dira, nola izan zen posible manikeismo horretan erortzea, eta zein den manikeismo ho-

rrrek pentsamendu marxistarentzat zuen signifkazio teorikoa. Manikeismoa nola sortu zen, esplikazio ugari eman da, intelektu-
 len egoera sujetiboari nahiz mementuko baldintza politikoei be-
 gira: une larriaren larria, gerra hotzak kasko asko berotu zuela,
 informazio falta, etab., edozer gauza zuritzeko balio lezaketenak
 horiek ere (eta nazismoaren alde jarri ziren intelektualek beren
 alde ateratakoen berdintsuak bestalde), barnean dagoen beste
 arrazoi batengatik ez balitz, guztion egiazko sostengua: alegia,
 sobietarra, *bere naturaz beraz*, sistema ona dela. Eta, beraz, gaitz
 guztiak, nolana hikoak ere, akzidentalak zituela.

Areago, zentzu eksklusibo, alternatibo batetan ulertzen zen
 sistema sobietarraren natur ontasuna: bera bakarrik zen natura
 oneko sistema; bestea —hots, kapitalismoa— akzidentalki ager
 zitekeen alderdi onen batzuek horniturik, baina oinarri-oinarririk
 sistema gaiztoa da.

Eta areago oraindik, sistema berez on hori, errealtate jakin
 batetan inkarnaturik ageri zen bere natur ontasun guztiaz: gizar-
 te antolaera sobietarrean. Beraz, ideiare (sozialismo) eta erreali-
 tatearen (Sobiet Batasun) identitate osoa postulatu zen «a
 priori», Hegelek inoiz egin duen baino radikalkiago.

Intelektualen manikeismoa

Alde batetan Ona, bestean Okerra. Zerk ekarri du, ordea,
 sistema ekonomiko-szialak natur kategorietan epaitze hori eta,
 zehatzago, natur dualismo mitologiko horren arabera epaitzea,
 Argiaren eta Ilunbearen borroka eskatologikoa bezalaxe? Marxen
 klase borroka teoriaren produkto izan da. (Alegia, izan halaxe
 izan dela, de fakto, esaten da, ez gehiago; Marxengandik ondo-
 rio horietara derrigorrezko bidea ote doan alde bat utzirik). Ka-
 pitalismo kondena, termino erlijioso-sakraletan egin zen. Sozia-
 lismoaren baitespena berdín. Orduan, Sobiet Batasunaren alde
 egon bai, baina marxismo arlote, mekanizista hori baztertzen
 zutenak, eta sistemaren natur ontasunari jaramonik ez egin
 nahiago zuketanak, goiz ala beranduago, eboluzio batetara behar-
 turik aurkituko dira «hirugarren» postura batetarantz (Merleau-
 -Ponty, Sartre): baina, oraindik oraingoz ez daukate beste erre-
 mediorik, dualismo horretan nolabait koadratu baino (inkisitore
 dualistarentzat, bekatu okerrena, dualismoa bera ukatzea bait da:
 horregatik, etengabe errepikatuko da, hirugarren biderik ez da-
 goela, Eliza dualistaren segurantzia guztia dogma horixe denez
 gero). Besteek, natur ontasunaren sinesleek, oinarritzko dualis-
 moaren poderioan, beti ere leialtasunean eta fedean jarraitu

beharko dute, stalinismoaren eskandaloa sor dadinean ere: «fenomeno stalinista» desbidazio bat, anbizio pertsonalak, etab., ikusiko dituzte, sistemaren epifenomeno bat, inoiz ere ez sistemaren beraren produktoa. Stalinismoa, ordea, beste edozer bezala, sistemaren barrutik esplikatuz gabe, ez dago esplikatuz, bere kanpotik soil.

Nos preguntamos: ¿cómo consiguió imponerse al pueblo ruso este sistema de dominación que, doscientos cincuenta años después de Luis XIV y Colbert, un siglo después de la Reina Victoria, ha lanzado a la URSS por la vía de la centralización, de la urbanización, de la industrialización a cualquier precio?

La cuestión es sencilla. Se complica a partir del momento en que se supone que esta dominación es «socialista salvo algunos errores». El poder que martiriza al pueblo sería el poder del pueblo salvo algunos errores. Estos errores, que matan a 50 millones de hombres (y ¿cuántas almas?), serían, en efecto, errores del pueblo... Entre el Estado y el pueblo ruso se supone que existe una relación de expresión, están adaptados uno a otro, no se hacen la guerra. Se reflejan como espejos: los errores del Estado socialista expresan, reproducen el retraso de las masas rusas. Esta fue la tesis de Lenin. Esta sigue siendo la tesis de los leninistas, incluso cuando pretenden estar en la oposición (A. Glucksmann).

Baina sozialismoa, XIX.gn mendean ez bezala, gaur egun, ez da promesa bat. ideia eta asmo huts: sozialismoa, Sobiet Bata-suneko, Txinako, errealizazio konkretu, aztergarri, neurgarri, mugatu horietatik da. Gaur ez dago sozialismoaz ideia batetat bezala mintzatzerik, errealitate horien arabera baizik. Batez ere, ez dago sozialismoa beste neurri batzuekin neurtzerik, liberalismoa baino, haren natura ona omen delakoagatik edo. Zer axola dio, kapitalismoa, sozialismoa, «berez» onak diren ala ez —eta zer da hori, izan ere—, edo ideia berez hobeak diren sozialismoa inspiratzen dutenak, kapitalismoaren ideiak baino? Ikusi beharra dago errealitate soil eta gorria. Eta errealitatea da —insistitzen dute «filosofo berriek»— liberalismoak nazismora eraman duela, sozialismoak (marxismoak) stalinismora eraman duela. Bata ez bait da bestea baino deus hobe. Azkenean biak gauza bera ditugu ikusmolde honetan: «Que la URSS sea capitalista y fascista (es cierto que se trata de un fascismo más sutil, más cultivado, más dialéctico que el de los nazis, vulgares imitadores) lo leemos con todas las letras en el *Archipiélago Gulag* y en el cuerpo de los torturados. Estas son nuestras fuentes y no son diferentes de las que consultó Marx. Citad las vuestras, oh defensores del «socialismo» en Rusia (incluso lleno de «erro-

res»): ¿el texto de la Constitución Soviética? ¿Las declaraciones de los últimos dirigentes? Sería igual que pretender escribir la historia del III Reich con el *Mein Kampf* como único testimonio digno de fe» (A. Gluskmann).

...Ha bastado que las organizaciones «obreras» de Occidente aceptaran juzgar a la URSS como socialista —poco importa que la condenen, le juren fidelidad o le concedan «apoyo crítico— y el parentesco Rusia-socialismo, una sola vez afirmado, se convierte en una lucha fría. Llamábamos socialismo a este futuro que persigue todo gran movimiento popular desde —por lo menos— la Revolución francesa, una sociedad igualitaria en la que hubiera desaparecido la explotación del hombre por el hombre, en la que no existiera diferencia entre las clases, en la que no hubiera jerarquías y en la que el Estado habría desaparecido. Que vengan hoy a decirnos que la URSS tiene algo que ver con este objetivo, como no sea el hecho de haberlo masacrado; y esto proporcióna una nueva juventud al orden burgués. ¿Quién piensa que el Estado está más cercano a su muerte en Moscú que en París? Si la URSS es socialista, aunque sea la mitad o un cuarto, el socialismo era un bello sueño y los managers occidentales pueden programar la época de las salchichas calientes y la desesperación fría.

Una buena forma de «desesperar a Billancourt»: imputarle los pecados del Estado ruso presentándolo como «socialista», «obrero», «revolucionario», «proletario».

Si un tipo nos dice: «Soy el arcángel Gabriel», no acostumbramos en creer en sus palabras. Cuando el general Pinochet se presenta como el apóstol del liberalismo, en seguida le encontramos otros calificativos. ¿Qué credulidad nos mantiene aún frente al Estado ruso? ¿Bastó con que Stalin, entre dos matanzas, proclamara que el socialismo estaba establecido?

Sozialismoa dela eta: ideologi- eta dogmakoikeria

Hemen sortzen da «Filosofia berriaren» oinarritzko problema: sozialismoaren naturarena. Sobiet Batasuna, sozialista da, ala ez da? Hauzitan, beraz, leninismoa bera dago, ez stalinismoa bakarrik. Eta zer da, izan ere, sozialismoa?

Aski al da produkzio ontasunak nazionaltzea, «sozialismo-rik» dagoela esateko? Aldez aurretik horixe dekretatu bada, bistan dago baietz: hauzi terminologiko hutsa litzateke. Baina erizpideen, neurrien, arazoa da. Boterearen eta zapalkuntzaren analisi askirik ba al da Marxena, gaitz sozial guztien arrazoia jabego estrukturetatik deribarazten zuena (sekundario bezala) eta kolektibismo ekonomiko soil batetatik erremedio guztiak itxaroten zituena? Ala, axalekoegia da, eta Boterearen eta zapalkuntzaren analisi hagitz zabalagoak eta sakonagoak behar dira, pro-

piagoak ere? Jabego estrukturen azterketa simple bat, eta produkzio moduen dialektikaren hipotesi optimista bat, aski izan dira, iraultza definitibo bat eta laster zapalkuntza ororen azkena postulatzeko. Gero, ekintza ere bide horretatik orientatzeko. Ez al da historiaren natura gehiegi sinpleztatu; eta historia ez al da sinplifikazio horretaz krudelki mendekatu egin? 1920.an idazten zuen B. Russellek, Lenin ikusi eta gero: «Quizá sea incompatible amar la libertad y creer de todo corazón en una panacea para todos los males humanos». Sozialismoaren eskema teorikoak —nondik sortzen diren zapalkuntza eta kate sozialak; nola erauz daitezkeen; zerk ezarriko lukeen «sozialismoa», hots, berdintasun eta askatasun osoetako gizartea, inoren zapalkuntza gabe— sinpleegiak ziren. Jabea nagusi bilakatzen bada (h. d., jabegoak Boterea ematen badu), egia da, orobat, nagusia erraz bilakatzen dela jabe adina (jabe izan gabe Boterea eskuetan duen burokrazia sobietarrak erakusten duenez). Analisi sinpleegia da Boterea (beraz, zapalkuntza, etab.) jabegoaren deribazio soil bezala kontsideratzea. Hori, agertu, berehalaxe agertu zen, praktikan. Baina zergatik ez zen ikusi? Praksiari baino gehiago, doktrinari («superdoktrinari») begiratzen zitzaiolako. Praksiak doktrina geurtatzen bazuen, «panne» bat zen. «Panne» hori doktrinan bertan, analisisetan eta eskemetan, planteamoldeetan, egon zitekeenik, ez zen pentsatu nahi izan... Orduan, galdetzen dute «filosofo berriek», zein izan da sozialismo teoriaren, marxismoaren, eginkizuna, terrore eta errore egoera honi buruz? Situazioaren legitimatzailea bera izan da. Berak eskuratzen zizkion arrazoiak Stalini, garbizioak egiteko; berak eman zizkion arrazoiak mendebaleko intelektualitate ezkertiarri, stalinismoaren terrorea isilpean gordetzeko eta barkatzeko...

Ideologiaren kritika

«Filosofia berriaren» ekarri dudarik gabe gogoangarriena ideologiaren kritika da. Aitzindaririk izan dute ugari, egia da. Baina zirkulo hertsietan geratzen ziren kritikak, orain kalean zabaldu dira. Fichte, Hegel, Marx, Nietzsche —*les Maîtres Penseurs*—, denei errebista pasatzen zaie, sistema ideologiko haundiei proiektu sozial batez. Eta zaharragoei; Rousseauri bezala Platoni. Sistema guzti horietako elementu totalitariak azaltzen, «filosofo berriek» benetan iaio aritu dira. Ideologiok —esaten digute— sistemok, beti mogimendu sozial baten buruan bururatu dira (Minervaren ontza). Herriak bere esijentziak altxatu eta gero. Beraz, herriaren asmo eta gogo batzuk adierazten dituzte.

Baina zer egin dute? «Encerrar las rebeldías de la plebe en la Razón de los Maestros». Sistemán, gauza bakoitzak bere arrazoia du, bere leku jakina eta bere eginkizuna, dena ongi trabaturik logika gogor batez. Gero, gizarte antolaeran, gizonak izango duten bezalaxe... Herriaren esijentziak bideratzeko (omen), sistema logiko batzu eraiki dira: h. d., gizartean zegoen errepresioa, errepresio logiko bihurtu da sistema ideologikoan. Eta sistemán errepresio logiko dena, praksian ordenu, errepresio polizial bilakatuko da. Sistemak dena esplikatzen du: zergatik hau, zergatik hori, etab.; dena situatzen du: ni hor, zu hemen; *zientzia* bat sortzen du, ordenu sozial berri eta zientifiko bat eraikitzeko, dena erabakirik, zuk zer egin behar duzun eta zergatik, eta nik non egon behar dudán. Sistemak *testua* sortzen du, gero irakurri beharko dena, nola ibili jakiteko. Joko arauak finkatzen ditu aurretik. Gero, testua konplitu beharko dugu. Ordena bete beharko dugu. Beraz, errealitatean, sistemak *Botere* bat sortzen du. Eta, azkenean, ideologiak eta sistemak ez dira Boterearen zientziak baino. Sistema ideologiko bati besteak bezala darraikio historian ordenu batek besteari, Botere batek besteari. Polizia, zapalkuntza sistemaren silogismoa da.

Ideologiak, denak herriaz eta herriaren izenean mintzo dira, herriaren gogoá artikulatuz (omen), eta larrosazko etorkizun bat prestatzeko herriari. Baina herriaren gogoá eskema «zientifiko» batzuetan ongi lotuz, ordenu edo aparato logiko errepresibo bat muntatzen dute, gero gizarte antolaeran aparato polizial batek bakarrik gauza lezakeena. Historian, ideologia geroz eta perfektoagoei («zientifikoagoei»), aparato polizial geroz eta perfektoagoak dagozkie. Errepresio zientifikoaren progresoa.

«Filosofo berriak», Gulagetik abiatuak, ez dira Stalin baitan geratu, baina oso gogor enplegatu dira Leninen beraren kritikan. Gulag Leninekin hasi omen da, ez Stalinekin (aurrerago joaz, Marxekin hasi dela ere, adieraziko dute). Baina «filosofo berriek» arazoari eman dioten sumindura utzirik, eta, beraz, probokatu dituzten erreakzioak ere ahaztuz, begien bistan dago, aspaldion zabalduz doala leninismoaren eztabaida (behiala Txekoslovakia eta orain Espainiako AK-ak erakusten dutenez). *Nouvel Observateur*-eko Jean Danielek deklaratzén zuen legez, «le livre de Soljénitsyne fait réfléchir sur les sources mêmes de la pensée, non pas stalinienne, mais léniniste». Eta, ezagunki, «Filosofia berriaren» iturburu inportante bat Soljenitzinen obra da. «La question à l'ordre du jour —irakurri diogu Benoisti— est celle-ci: à quand la rédaction par Ellenstein ou un

autre de l'ouvrage officiel du Parti Communiste Français s'intitulant: *Le Phénomène léniniste?*»⁴.

Zer duda: eskandalo gehiena, ideologia marxistaren kritikak atera du. Stalinismoaren esplikazioan —esaten dute «filosofo berriek»— ez dago marxismoa alde bat uzterik. «Es imposible dejar a un lado el marxismo, del que extraen sus convicciones los guardianes de los campos de concentración, los burócratas». Marxismoa ez dago alde bat uzterik, terrore stalinista guztia «barkatu» duen intelektualitatearen hutsegitea esplikatzekoan ere. «El marxismo no alimenta tan sólo convicciones, sino también *la voluntad de no ver*».

XX. mendea: kontzentrazio zelaien mendea

Baina problema ez da marxismoarena bakarrik. Mendebalea ere, ideologia «demokratikoz» —alegia, nazismora eramán duen ideologia liberal eta demokratikoz—, orain bertón totalitarismo eta basakeria gozo-gozo batetara doa, gozo-gozo (*la barbarie à visage humain*). XX.gñ mendea, zientziaren, teknologiaren eta abarren mendean izango da, baina batez ere, kontzentrazio zelaien mendea da. Erraza da esatea, marxismoa bera ez dela kontzentrazio zelaiak muntatzeko asmoz asmatu, askatasunerako baino. Liberalismoa ere halaxe asmatu zen. Errealitate sinplea, ordea, biek kontzentrazio zelaietara eramán dutela, da. Eta ez zer nahi zuten, baina zer egin duten, hartu behar da kontuan. «El pensamiento inocente que no programó los campos, tampoco supo preverlos. Liberalismo, marxismo: aún suponiendo que sean inocentes, estas ideologías no han impedido nada». Zergatik, ordea, gauza bat «nahi» eta egin bestea egin dute?

Los campos se parecen, pero las ideas directrices de los promotores alemanes o rusos parecen distintas, incluso opuestas. ¿Hay que limitarse, en consecuencia, a incriminar a la crueldad humana —igual que en todas partes— y dejar al margen las ideas de los verdugos? Sin embargo, los crímenes colectivos del siglo XX no alcanzarían la escala grandiosa que conocemos si no estuvieran armados con una gloriosa «ideología». Los campos alemanes son esencialmente nazis. Los campos rusos, ¿caen del cielo? ¿No enseñan nada sobre el marxismo del que se dicen seguidores?

Beraz, «filosofo berrien» ustez, progresoaren filosofiak utzi eta Boterearen teoria lantzen ahalegindu beharra legoke orain: holako totalitarismo berririk ebita dadin. Totalitarismoak ebitatzea, horra oraingo filosofia baten lehen eginkizuna. Sokratega itzuli beharra dago, zer den zer, galdezka berriro.

Marxismoaren krisia eta banaketa

«Filosofo berriak» marxismotik datoz, etorri. Desengainatu batzuk al dira? Bai. Baina dena sujetibizatu nahi ez badugu, marxismo frantsesaren historiari piska bat begiratu beharko diogu. Askotan engainatu dutena, desengainatu egiten da. Marxismo frantsesa, intelektual ez-marxistak ere inguruan biltzen eta lotzen zituen bloke monolitiko bortitza izatetik, honez gero marxistak berak ere ezin multzo batetan elkarrekin bil ditzakeen sakabanamendutara doa.

Marxismoaren krisia bazter guztietan aipatzen da. Aspaldian. Berria, Marx bere ezkerretik kritikatzeara da. Berri-berria, ezta hori ere. Beti egon da Marx baino eta marxismo ofiziala baino ezkerretatik zihoan korrante bat (Lenini *haurkeria ezker-tiarra* iruditzen zitzaiona). Baina lehenago abenturismo intelektuala zirudiena —marxismoa baino ezkerretarago ausartzea— orain, 68.az gero, kasi obligaziozkoa bilakatu da, benetan ezker-tiar agertu nahi baduzu. «Filosofo berriak», berek aitortu ohi dutenez eta ikusi ere ikusten zaienez, marxismoaren ezkerretara sortu diren blokeetatik datoz. Beraz, «gauchismotik».

«Gauchismoa»ren ondorio

Mila bider esana dagoena berresanez, «gauchismoa», hein batetan, luzaro erreprimatua egon den XIX.gn mendeko mugimendu iraultzaile «espontanistara» itzuli dela berriro, gogoratu dugu (eta Marx baino Proudhoni gehiago zor diola, esan bada, ez dago oker esanda). Bere alderdi teorikoan, «gauchistek» (gure kasuan, «gauchismotik» etorri diren «filosofo berriok»), azken mendeetako ideologi kritika «irrazionalista» gogoratzen dute. Gogora dezagun, beraz, lllaburki: zientziaren kredo zabal-zabaldu zen berean, zientziatik salbazio guztiak eta parabisuak itxaronez, «zientzi ideologiaren» kritika biztu zen. Gizonaren barnea —hots, gizonaren eta, batez ere, masa herri-tarren nahiak, desirak, sentimenduak, irrikak— zientziak adierazten duen baino besterik direla eta, jende honek ez zuen ideologia «zientifiko» baten saskipean etsi nahi. Nietzschek bezala Proudhonek, eta Bakuninek adina Sorelek (eta, beraz, anarkismoak adina sindikalismoak, joera vitalistek adina humanistek), erresistentzia gogorra oposatu zioten beti, historia, h. d., mugimendu herritar eta proletaria kasu honetan, sistema «zientifiko» batetan hertsatu eta atxilotu nahiari. Hori egiten zuena, Sozial-demokrazia alemana zen batez ere (II.gn Internazionalak

anarkistekin eta beste zenbait ezkertiar radikalekin kolaborantza oro moztea lortu zuena; marxismoa langileriaren Alderdientzat obligaziozko doktrina bezala inposatu zuena orobat). Oroit Kautsky: egiazko teoria zientifikoa, eman eta sartu egiten zaio herriari kanpotik, herriak ez du sortzen bere baitandik. Gero Leninek bereganatu zuen tesia. «Espontanistek», aldiz, herriari, berak nahi duenarekin eta zekienarekin utzi nahi zioten bakean, herriaren gainetiko zientzia supernaturalik gabe. Joera hau indartzera zetorren Paretoen soziologia, ekintza logiko eta ez-logikoen berezkuntzan oin harturik, gizonak bere egintza gehien-gehienetan ez-logikoki diharduela, erakutsiz, sentimenduek eta desirek eramanda baino. Politikan bereziki. Alabaina «zientismoak» zuen garaitu. Eta mugimendu proletaria diziplina eta programaketa herstuenen bidetik sarrarazi zen, herriaren alde-tik, mugimendu espontanio oro ezezik, eragintza posibilitateak ere itoaz Alderdi barruan behetik gora. «Filosofo berriek», bada, marjinazioan, Alderdi haundietatik kanpora, geratutako korronte bati atxeki zaizkio.

Tradizioaren haritik

«Filosofia berriak», gure mendeko korronte ideologi kritikoein enpalmatzen du halaber. Mannheim, Weber eta haiekin, batipat; baina, bertagotik eta konkretukiago, Geiger ondoko ikerketa positibistekin nahiz Frankfurteko Eskolako azterketa kritikoe-kin. «Filosofo berrien» ideologi kritiketan, hainbat Adorno, Horkheimer, Marcuse, Habermas berraurkitzen da, harrigarri ere bai bait da, «filosofo berrion» aitortza bat ere ez aurkitzea, Autore haiei zor dieten guztiaz. Izan ere, pentsamendu autoritariaren haria jarraituz, adibidez, Marx eta Hegel barna, Rousseau gaindi, Platonenganaino (Benoist, *Tyrannie du Logos*) itzularazi nahi bagaituzte, tradizioaren luzea eta sakona erakusteko, segituan datorkigu gogora Popperen *The Open Society and Its Enemies*, aski sonatua, bere Platon/Hegel/Marxen azterketa haundiekin. Adornoren dialektika negatiboa gogoratzen dugu, eta hegelianismo totalitariaren kritika. Berdin harritzen gaitu, histori burutaera marxistaren oinarrian egitamu erlijiozko edo mitologiko bat salatu nahi bada, K. Löwithen estudioak ez haintzakotzat hartu izana (*Weltgeschichte und Heilsgeschehen*), esate baterako. Eta, arrunt, E. Topitschen lan ideologi kritikoak ezagun ditzanak, «filosofo berriak» apur bat zahartxo eta zaharberri-tale ere aurkituko ditu apika. Agian «Filosofia berriaren» ekarria, ez da aparte orijinala. Berak ekarri dakarrenak baino ohargarriago,

bera ekarri duenak dirudi. Izan ere, «Filosofia berria», azken urteotako giro kritikoaren produkto da eta korrante kritiko txit ezberdinen konbergentzian situatzen da. Esistentzialismoak, e-Strukturalismoak, ezagutzaren soziologiak, arrazionalismo kritikoak, etab., historiaren filosofia edo historiaren «zientzia» haundiekiko mesfida zabaldu ezezik, haien oinarriak minatu ere egin dituzte, sozial-psikologia etab. ez aipatzeko (Lacanistek adina postlacanistek). Eta «Filosofia berriak» holako arrakasta izan badu, duda gabe, diziplina eta eskola hain ezberdinetako emaitzak bildu eta lotu dituelakoxe izan da. Hor zehar sakabanaturik zebilen ikuspide eta arrazoipide asko, geroz eta gehiago aidean zegoena, giro bat sortuz, eskeptiko eta samina, «Filosofia berriak» bildu egin du.

Marxismo kritikatu

Izan ere, agian inportante da, «Filosofia berriak» giro bat sortu duela: giro txarra, ezekorria, negatiboa iraultzari buruz, —eta «Filosofia berria» horregatik kondentatzea—; baina ez du inportantzia gutiago, giro baten produkto dela bera, eta kontu egin beharra dagoela giro horri, ezer nahi badugu. Izpiritu asko sentitzen da nekatutik, nahastutik, desengainaturik. Eta «Filosofia Berria», izpirituen egoera honen espresio bilakatu da.

Izpirituen neke eta asperkunde hori ez da inolaz ere zientzia «burgesen» kalte hutsik. Horiek berena egin dute. Baina marxismoaren historiak berak apenas izan du zerikusi gutiago. Dogmatika aspergarri luze batek eragin duenaz aparte, marxisten arteko atake eta kontraatake etengabeek (Sobiet Batasun/Txina, adbz.), ezpalketek eta mila eztabaida ulerkaitz eskolastikok, egiazko marxismoa hau zela edo hori zela, azkenean nekea eta pasibitatea sortu dute. Muga gaitzen, ondorengoan, Frantziara soil.

Orain, Althusser bera, *L'Humanité*-k «gera deklarazio» bezala ulertu duen gutun batetan, zirti-zarta hasi da Alderdi Komunistari erasoka, stalinista dela oraindik, burokratismoak itozten duela, etab., eta teoria marxista bera, Alderdian, zero eta huts dela. Ongi da. Baina Althusser horixe zen, teoria marxista ofizialak (stalinistak) deus ez zuela balio eta, beste krisi haundi batetan, desestaltintzapen urteetan alegia, Alderdia salbatu zuena, teoria marxista zientzitasunaren soineko berri-berriz jantzia. Zaratatsuki frakasatu zuen «marxismo autentikoari», «marxismo autentiko» berri bat sortu zion oinordeko. H. d., Althusserek, marxismo autentiko eta zientifiko bat sortzeko oinarriak ezartzen zituen, berak zioenez, eta ez gehiago («...que la philosophie

marxiste, fondée par Marx dans l'acte même de la fondation de sa théorie de l'histoire, est en grande partie encore à constituer»). Eta, berak uste zuenez, marxismo autentiko eta zientifiko hori berehalaxe eraikiko zen. Orain, ordea, berriz ere zeroan gaudela...

Teoriaren teoria egiten geratu gabe, Althusser bezala (Althusserena teoria inperatibo edo desideratibo bat bait da: «marxismoak holako eta holakoa izan behar du!»), marxismoari desarroilabide konkretu batzuk ematen saiatu zen jendeak, etengabe Alderdiarekin iskanbilan ibili behar izan zuen eta azkenean «bere» marxismo indibiduala antolatuz bukatu du, bakoitzak bere aldetik. Esaten den legez, denak egiten aritu diren kritike-tan, ez da geratu Marxen tesi bat bakarrik errebatitu gabe. Marxismoa zutik geratu da, baina tesi bat bakarrik ez da geratu zutik. Hori da komeria. Eta esan nahi du, zutik, edukin gabeko marxismo bat geratu dela, inbokatzeo bakarrik balio duena. Maurice Clavelek borobil atera du kontua: «Frantzian, Unibertsitate, argitalkuntza nahiz kulturaren erabateko Marxen domeinu oso-osotik bi urtetara bakarrik, orain, ez dago inor, bere burua ezertzat daukan intelektualik, izen hori merezi duena, bere buruaz pentsatzen duen gizonik, Marxen tesi bakar bat ere defendatzen ausartuko litzatekeena». Eta errematatzen du beste interbista batetan: «Marx comme penseur de la révolution, qu'il soit matérialiste dialectique, structuraliste ou phénoménologue, c'est complètement fini, dépassé, liquidé».

Ahoberokeria? Beharbada. Baina marxismoak, edonola ere, berak du hauzi gehiegi, ezer besteri hauzia jartzeko; bera dago iraulkoituegi, ezer beste iraultzeko. Bera dago krisian, mundua krisian jarri behar zuena.

Orain, nahaspila deskontsolagarri honen aurrean, Marxek intelektualitate ia guztia menderatzen zuen garaia gogoratu behar da. Berak marxistak ez zirenak ere —Sartre, adbz.— Marxen inguruan mugitzen ziren, txinbeletak argiaren inguru. Marx erabat nagusi zen. Hau da, Alderdi Komunista zen nagusi. Baziren baxterrean taldetxo heretikoren batzu. Baina zismok ez dute Marxen eta Alderdiaren nagusitasun subiranoa konfirmatzen baizik. Hala-ere, bloke monolitikoak ezin luzaro iraungo du...

1948an Merleau-Ponty eta Sartrek *Les Temps Modernes*-en batera zinatu zuten editorial batetan, Sobiet Batasunari sostengu agintzen zaio, baina lehen zalantzak somatzen ditugu jadanik: «Quelle que soit la nature de la présente société soviétique (gure azpim.), l'URSS se trouve grosso modo située dans l'équilibre

des forces du côté de celles qui luttent contre les formes d'exploitation de nous connues». Zer zen sobietar sistema? Azkeanean, sistema sozialista zela egiten zen kontu. Eta, esanak esan, sozialistagatik barkatzen zitzaion dena. Eta haren natura zen, intelektualitate ezkertiarari Sobiet Batasuna, «avec ses questions et ses horreurs», «une entreprise en panne» bezala kontsiderarazten zioena. Sobiet Batasuna, beti ere, «iraultzaren aberri» bezala ikusten zuten. Beren itxaropenek, Lurralde Santu hori behar zuten, eguzkialdean.

Marxismo banatua

1949tik aurrera, talde marxista kontestatari ttipi-ttipi bat agertzen da, Claude Lefort eta Cornelius Castoriadis-en *Socialisme ou Barbarie* aldizkariaren inguruan. Kartsuki borrokatzen zuen stalinismoa. Talde honentzat ez zegoen dudarik: totalitarismo sobietarra ez da sistema funtsean sozialista baten «panne»-ren bat, oker igarokorren bat. Sobietarra, horientzat, funtsean totalitaria da sistema eta kito: «La société russe n'est pas une société socialiste, ni un Etat ouvrier, aussi 'dégénéré' qu'on le voudra. Elle est une société d'exploitation où le prolétariat, frustré des produits de son travail, exproprié de sa propre activité, subit le même sort que le capitalisme privé. La bureaucratie russe n'est pas une formation transitoire».

Biztu da sua, sobietar sistemaren naturaren hauzia. 1950eko urtarrilean beste editorial hau zinatzen dute Sartrek eta Merleau-Pontyk elkarrekin, baina idatzi azkenak egin du: «Uno de nosotros escribía aquí hace dos años que la sociedad soviética es ambigua y que hay en ella signos de progreso y síntomas de regresión. Si hay 10 millones de personas en los campos de concentración —mientras que, en el otro extremo de la jerarquía soviética, salarios y nivel de vida son de 15 a 20 veces más elevados que para los trabajadores libres— en este caso, la cantidad se convierte en calidad y todo el sistema da un giro y cambia de sentido y, a pesar de la nacionalización de los medios de producción, y aunque la explotación privada del hombre por el hombre y el paro no sean posibles en la URSS, nos preguntamos qué razones tenemos para hablar de socialismo al referirnos a ella».

Zazpi giltzez hertsi-hertsia egon arren, Sobiet Batasunetik berri geroz eta gehiago ailegatzen da, berri geroz eta latzagoak. Kezagarri da. Zer da, zinez, «komunismoa», zer «marxismoa»? 1952an, oraindik, Sartrek bere ahalak eta bost egin nahi ditu,

erakustearren, «dans quelle mesure le PC est l'expression *nécessaire* de la classe ouvrière et dans quelle mesure il en est l'expression *exacte*». Sartre, Alderdi Komunistaren abogadutzan enpeinatzan da. Zer gerta ere Sobiet Batasunean, dena alde bat uzteko eta «barkatzeko» pronto dago, «Billancourt ez desesperarazteko»; hots, bere itxaropenak Sobiet Batasunean, komunismoan, ezarri dituzten Paris inguruko masa proletariak. Hori dela eta, Merleau-Pontyk Sartrearekin hautsi egiten du (Camusek halaber); 1955ean *Les Aventures de la Dialectique* publikatzen du. Ezkerra, iraultza, ametsetan, ilusionismotik bizi dela salatzen du Merleau-Pontyk: «Etre révolutionnaire aujourd'hui, c'est accepter un État dont on ne sait presque rien, ou s'en remettre à une grâce de l'histoire dont on sait moins encore». Gogorki salatzen du, batez ere, Sobiet Batasuna. Eta aldenik alde ukatzen du «la patrie de la révolution» bezala, hots, eredu gisa, balio lezakeela.

Gero, gertaerak bata bestearen gain pilatzen dira: 1956ko hauteskundeetan ezkerra nagusitzea, Algeriako gerra, Krustxofek Stalinen krimenak azaltzea XX.gn Kongresoan, Hungariako altxamendua eta zanpaketa, Berlingo murrua, haustura txino-sobietarra... Sobiet Batasunaren fazinazioa iluntzen hasten da. «Gauchismoa» argitzen. «Egiazko marxismo» zaharra, stalinista, abandonatu beharra bait dago, «egiazko marxismo» berriak asmatu nahita hasten dira saioak. «retour à Marx» baten formakoak denak, baina saiook elkarren kontrarioak dira (Garaudy/Althusser, gramscismo). «Egiazko Marx»-engandik itxaroten da beti ere soluzioa. Baina «egiazko marxismoa», irudi puskatua da jadanik. Marxismoa banatzen hasi da... Hungariako altxamenduaren eta zanpaketaren biharamunean, Alderdi Komunistak interbentzio sobietarra itsu-itsuan bedeinkatzen duen artean, intelektual mordoska bat Alderditik apartatzen da: Kostas Axelos, F. Chatelet, P. Fougeyrollas, H. Lefèbvre, etab. Horiek sortzen dute, beste lagunen batzuekin, *Arguments* aldizkari marxista antidogmatiko, kritikoa.

S'il fallait —irakurtzen diogu J. M. Benoisti— faire l'histoire de la contestation du marxisme en France depuis les années 1950, il faudrait s'armer de la patience dont dispose un historien de l'Eglise; il faudrait se montrer attentif aux cris, aux plaintes des alcôves, des absidioles et des chapelles latérales, étouffées, déformées ou simplement réprimées par la cérémonie centrale qui se déroulait dans la nef majeure entre le XXe Congrès et le XXIIe Congrès du Parti Communiste. S'aviser que des rumeurs venues de l'extérieur, la fission du Parti Communiste Italien depuis Gramsci, l'indépendance manifestée par Tito ou Togliatti ne par-

venaient au centre de l'Eglise française que sous la forme tronquée, défigurée, de la calomnie ou de ces sonorités étranges réfractées par des milieux liquides aux indices si différents — tels d'imprévisibles et mortifères amnios — que la musique ou l'information n'offrent plus rien à l'arrivée qui puisse les rapprocher de leur source.

Il faudrait montrer comment un appareil centralisé, hiérarchisé, conditionné et contrôlé, exerçant sur tous ses membres l'omniprésence du regard et de l'inquisition, le *Panoptikon* de Bentham, s'est montré capable de surveiller et de punir tout ce qui lui apparaissait comme déviance, hérésie, risque de désagrégation du corps central.

AK-ek, izan ere, bestelakoek ez bezala —bestelakoek ez bezala funtzionatzen dutelako— afera, eskandalo, eten, hauzi eta kondena, eskusio eta errebisio historio luzeak dituzte, luzeak ere. Baina 50.gn urte horietzek ezkerero, hain zuzen, teoria monolitikoaren desintegrazio eta banaketa urte zailtan, AK-ek beti aparato efikaz bat eta diziplina izpiritu irmoena, erakutsi dituzte. Krisi teorikoek ez dute Alderdian beren neurriko krisi politikorik inoiz sortu. Agian horregatik saiatzen da Ellenstein, ideologia eta politika ongi berezten: «...le Parti est un organisme politique, pas une chapelle, pas une secte, et, même s'il a un contenu idéologique, ce qui constitue fondamentalement le PC, c'est la politique. Donc, on vient au PC non pas spécialement parce qu'on est marxiste, mais parce qu'on est d'accord avec sa politique et qu'on est décidé à l'appliquer»⁵. Eta agian logika horretxetan dago, «Filosofia berria» dakusgun paradosa, Benoistek *Marx est mort* idazten badu eta B.-H. Lévyk «Stalin n'est pas mort»...

Desestalintzapenak zatiketa gehiago ekartzea, ezinbestekoa zen. Frankfurteko Eskolaren eraginak (Horkheimer, Adorno), Marcuserenak eta W. Reichenak bereziki, are nahastuago zuen ezkerreko panorama. Marxismoa, sistema bete eta osokoi seguru izatetik, «inspirazio» izatera zetorren. Konstrukzio teoriko bezala, ordea, tesi bakar bat ere gabe, ez zebilkionik hauzi gorritan, edo zeharo arbuaiatua ez zenik. Irmo geratu zena organizazioa zen. «Tesiak» inportantzia galdu zuten. Orduan, marxismoa «metodo» bat zela, esan zen. (Althusser bera postura honen efektu dela, erakusten du D. Kaisergruber, *Dialectiques* aldizkari-koak: «Il faut ici être clair sur ce que signifie être marxiste aujourd'hui pour Louis Althusser, comme pour d'autres après lui: *une certaine attitude* intellectuelle et politique d'articulation de l'histoire, des concepts et de notre réalité d'aujourd'hui») (gure azpim.).

Baina analisirako tresna edo metodo bezala ere, horixe batez ere hain zuzen, marxismo «garbirik» apenas geratzen zen honez gero: zeinek freudo-marxismoa, zeinek marxismo estrukturalista, etab., zerabilen, marxismo terminoaren adiera geroz eta gehiago lainotuz, inork bere burua marxista aitortzekotan. Marxismoa krisian badago, «marxismo/marxista» terminoak, krisian baino gehiago, sentido nahasketa ikaragarrian erorita daude.

«Filosofia berriak» marxismoa, ideologia eta sistema bezala, kritikatzeko badu, egun marxismoari datxekun anbiguitate guztiez geratzen da (apur bat, leninismoaren kritikan ere gertatzen dena). Batetik, marxismotik bertatik kritikatzeko da marxismoa, eta hori, itzulian, marxismoaren baitespen bat adina da: lehen ere maiz-sarri egin dena (K. Korsch, etab.), marxismoak, alde batetik, elementu iraultzaile eta libertari nabarmenak bait ditu; bestalde, ordea, elementu determinista-eboluzionistak ere bai, analisi ekonomikoetan batez ere, eta, marxismoaren historian guztinez era bitako ondorio gaitzak ekarri dituena: alegia, sozial-demokrazia alemanaren fatalismo ekonomikoan, faxismoaren aurrez-aurre, iraultza, egin ordez, itxaron eginez, bera etor zedin, krisi ekonomikoak ekarririk beste gabe; eta, bigarren, leninismo-stalinismoan, iraultzaren eginkizun behin-behinen ekonomia azkartzea zelakoan, «iraultza politikoa» zeharo ekonomikoaren alde sakrifikatuz (hori ere fatalismo ekonomiko era bat bait da). Baina, bestetik, «filosofo berriek», arrazionalismo mendebaldar guztiari egiten dioten kritika bera egiten diote marxismoari. H. d., zapalkuntza berrietarako bidegile izatea.

Ezkerraren krisia

Zilegi bekigu, azkenik, «Filosofia berrian», ezker guztiaren krisiaren, eta ereduaren krisiaren, produkto bat ikustea.

Ezkerra, hots, langile mogimendua, ez bakarrik hautsita, baina konzeptu gabe ere badabil, zer egin nahi duen. Aski da azkeneko ehun urteon historia bat irakurtzea, zenbat kontraesantetan erori den ikusteko; zenbat aldiz saldu duen eta zenbat aldiz galdu ere duen bere burua.

Sozialismoa indar hegemoniko zela gailendu zen European faxismoa, langileriaren parte haundi batek jasota gailendu ere.

Sobiet Batasunak, hamabi urtetan lau aldiz behar izan du militarki interbenitu bere inguruetan, «sozialismoa salbatzeko». Bi-

tan behintzat bere gerra aparato astun guztiarekin (Hungaria, Txekoslovakia; Polonia, Alemania Demokratiko).

AK haundiena, «izandakoena» da, entzuten da Frantzian; edo baita Alderdi haundiena, «Alderdi ex-Komunista» dela ere. 400 mila inguru lagun duela, kalkulaten da, Ak-ak; eta 750 mila inguru ba omen dira, Alderdia utzitakoak...

Zer dira, krisi seinaleak ez badira! Baina euskaldunak honez gero ez dauka Frantziako, Alemaniako edo Ingalaterrako ezkerrei begiratu beharrik, haien krisia somatzeko (berek, jeneralean, «eboluzio» deitu ohi duten krisia). Etxean ikusten du nahikoa.

68.ko maiatzak, une batez, eman zuen susto haundi bat eta aukera ttipi bat, ezker klasikoan krisiaz denak filosofatzen hasteko (Cohn-Bendit: *Le gauchisme, remède à la maladie sénile du communisme*). Harrez gero, ezker berriak berak ez dabilta kriti ttipiagan. Eta ezker klasikoek utzi egin dutela, ematen du, beren krisiaz arduratzea. «Mila urte igarota, ura bere bidean». Antza dago, egon ere, Orwellek 1984 nobelan, edo James Burnhamek *Organizatzaileen Aroa*-n, agertu zutena, egiztatzera doala, ez neokapitalismoak eta ez sozialismoak erremediatu ezinda. Hots, beste aukerarik ez dagoela, kontsumo totalitarismoaren eta burokrazi totalitarismoaren artean baizik. Edo, seguruago, bion konbinazioa.

«Filosofia berriak», atzoko «gauchismoarekin» konsekuente jarraitzen du, Marcuse-ren «arbuio haundiarekin» konsekuente hain zuzen, gizon «multidimentsionala» ukatzen, martirizatzen, xehakutzen duen zibilizazio teknizista arbuiatzean; eta horretaraxe baino ez daramaten ideologia «progresistak» arbuiatzean; eta ezker klasikoak adina arbuiatzean berriak berak, optimismo suizida bat predikatzen baino ez dakitelako horiek ere.

«Gauchismoa»k: krisia nabarmentzen

Besterik ez bada, «gauchismoak», ezker zaharraren krisia nabarmentarazi zuen. Ikusi zen orduan aitortzarik eta damurik (M. Rocard: «Mai 1968 enfin a été pour nous un sévère rappel», etab.). Penitentziak obrarik ez da hainbeste ikusi. Are, «gauchismoak» bere burua jaten duenez gero, ezker zaharrak lehengo beren parrandara itzul daitezke.

Eskuinak ala ezkerak, ez daukate beste alternatibarik, biek pastel bera eskaintzea baino, zeinek baino zeinek errezeta hobe omen bait du, hoberena egiteko. Aski diru, lan baldintza errazak, bakantza gozoak eta ordu libre asko, segurantzia sozialak eta erren-

ta luze zahartzaroan, erosotasun guztia eta aisia, zaizkigu agintzen eskuin ezkerretatik. «La barbarie por venir —protestatzen du B. H. Lévyk— tendrá, para nosotros los occidentales, el más trágico de los rostros: el rostro humano de un 'socialismo' que repetirá por su cuenta las tareas y los excesos de las sociedades industriales. El reino de una plebe erudita y acomodada, que ya en Francia por lo menos se reconoce en los espejos de la extrema derecha Chirac y del cosumismo risueño. La victoria de un estilo que podría considerarse indistintamente como fascista y proletario... Aparece en el horizonte un turbio condominio, una extraña sirena política, cuyo cuerpo será el capital y cuya cabeza será marxista».

Ez, noski, ez: inork ez du austeritate programarik proposatzen alternatiba bezala. «Filosofo berriei» ez zaie nabari, zenbait «gauchistak» —predikuetan batipat— erakusten duen amorru antikonsumista, garizumari, asketikorik. Proposatzen dena, gizon bat da. «Progreso» hori zeharo sakrifikatu ez zaiona. Maki-neria sozial batetan zenbaki bat soil edo botoe bat ez dena, baina gizon bat. Ideologiaren batek (h.d., eskolak, etab.) ajedrezeko fitxa huts bihurtu ez duena. Aparatoan zeharo galdu gabekoa.

Le mouvement de Mai..., en quatre semaines, il a fait apparaître qu'en dehors de toute situation de famine des hommes savaient engager des luttes dures pour changer le sens de leur existence. Il a souligné aussi que le trait dominant des exigences d'aujourd'hui est le refus de la centralisation, de la bureaucratie. L'aspect libertaire du mouvement touchait aux sources les plus profondes du socialisme français. Il reste à traduire en projet politique l'espérance qu'il a représentée⁶.

Gizarte industrialak, sozialistak nahiz kapitalistak, organizazio «zientifiko» batetarantz desarroilatzen ari dira. Ez legoke zer eragotzirik, «zientzia» hori zinez neutrala balitz, esan ohi denez. Baina, gizon erreala, «gizaki sentikorra», alde bat uzten du. Edo, Heidegerekin Marcusek etengabe markatu eta azpimarkatu duen moduan, teknika, teknologia modernoa, «mundua instrumentalitate bezala kontsideratzen duen projektua» da. Alegia, azkenean gizona bera ere instrumentalitate bezala bakarrik haintzakotzat hartzen duena, instrumentu gisa balio duen adina balio duena. Teknologia, zientzia, beregain eta nagusi bilakatu dira, Botere hain zuzen, gizonaren morroin bezala ihardun orde, eta bereber desarroilatzen dira, gizona ere behartuz haien desarroiloari esklabo legez bultz eta bultz egitera, Sisifo berri. Egia da, totali-

tate bezala, gizonak, edo gizadiak, teknologiari eta zientziari eskerrak, naturaren menpetik askatzea eta bere Boterea zabaltzea lortu duela, unibertsoaz jabetzeraino. Baina totalitate zientifiko eta teknologiko horren baitan, gizon erreala, konkretoa, sekula baino moztuago eta soilduago geratu da bera, totalitatearen Boterea hain zuzen gizabanako errearen administrazio totalerako Boterea denez gero.

Ezker berriaren protestak eta eskariak

Ezker berrien protestak, horregatik, «mundua ignoratzen» zuela, zirudien; mundu honen «problema larrienak» —lanaren organizazioa, produkzioa, ordenu soziala— alde bat uzten zituela, objetatzen zitzaion, problematxo sekundario batzuk —amodioa eta...— dramatikoki puzteko eta soluzio utopikoak ametsegiteko. Gizarte honek ezin funtziona bait dezake ordenu handi eta rigoros bat gabe. Gizarte kapitalistek zein sozialistek, ordenuan txintxo-txintxo ibiltzea, esijitzen diote hiritarrari. Eta ordenua hausten duena, psikopata deklaratu izango da, ekialdean nahiz mendebalean.

«Totalitatea» bera ontzat hartzen bada, egia da, onartu beharra dago haren esijentziak ere, guztien aurretik ordenua, hots, beti totalitate zientifiko-teknologiko horren morroin egotea, libertatea, «zerbitzuan» ez zaudenerako utziz (etxean edo bakantzetan zaudenerako apika). Beraz, totalitatea bera zen ezker berriak arbuiatzen zuena. Ez dute beste zentzurik, «iraultza seksualak», «iraultza kulturalak», «hezkuntza iraultzak», etab. Eta horixe da, barnean, protesten zentzua ere, «zibilizazio errepresiboa», «hizkuntzaren faxismoa», etab., salatu direnean, gizonaren zapalkuntza, Marxek egin duen baino hagitz sakonago eta konplesoago ikusi beharra dagoela, adierazi nahi bait da, ezen ez jabego erlazioen deribatu bezala bakarrik. Zapalkuntza fenomeno, jabegoari dariona baino konplesitate askoz haundiagoz ageri da, psikoanalisi, etnologia, epistemologia, linguistika bera eta biologia erakusten ari zaizkigunez.

Ezker berriaren esijentziak —«antikultura», etab.— oso abstraktu geratzen dira, edo —«iraultza seksualak», etab.— oso partzialak dirudite eta ez oinarri berririk, gizarte molde berririk eraikitzeko. Agian balio ere ez dute asko balio projektu positibo bezala. Baina balio dute krisi baten adierazgarri bezala. Sozialismoak, projektu benetan berririk bururatuko badu, krisiaren larria ohartu behar du lehenengo. Seinala ditzagun puntu batzuk, osotasun asmorik batere gabe.

1. «Zibilizazio» honen nazka, globalki. Ez da ezer berririk, berez: aspaldikoak dira joera monastikoak, Indiazaleak, esistentzialismoa eta surrealismoa bera. Baina lehenago ez da inoiz ailegatu 68.eko maiatzik probokatzerara.

2. Interesen eboluzio bat. Protesta mugimendu errebindikatiboek, karaktere ekonomiko-soziala zuten tradizionalki: alokairu haundiagoa, zortzi orduko lana, baldinkizun sanitariak, errenta. Protesta mugimendu iraultzailerik sortzen duten errebindikazioak, egun, ekologikoak, feministak, minoria zapalduenak, etab. dira. Ez dira miseria ekonomikoak sortuak, baina giza duintasun zangopertatuak.

3. Kapitalismo-Sozialismo sistema ekonomiko eta sozialekiko mesfida badago, edo indeferentzia, ikusi beharra dago, horien oinarriak berak daudela krisian. Hots, Modernia. Bai iraultza burgesaren eta bai sozialistaren oinarri izan diren arrazionalismoa, fedea progresismoan, etab., oraindik eraginkor dira, izan, baina beste alternatibarik aurkitu ez delako. Egungo «progreso optimismoak» arras beste karaktere bat du XVIII.gn edo XIX.gn mendean baino. Inork ez du jadanik handik, aurrerapen teknikoak, askatasuna, duintasunaren gora, zoriona, espero eta bai konfort gehiago, lotura eta menpetasun gehiagorekin batera halare. Gaitza da progresoaren balio humanistan sinestea Hiroshima eta Gulagez gero. Aurrerakada kapitalistaren eta sozialistaren, bien, bultzagile izan diren «ilusio haundiak», XVIII. eta XIX.gn mendeetakoak itzaliz doaz.

4. Ezker berriak eta «gauchismoak», puntu jakinen bazuetan mugimendurik sortu arren, ez dute aurkitu alternatiba globalik, borrokatu nahi zuten «zibilizazio tekno-burokratikoak» ordeztatzeko. Beraz, ez diote irtenbiderik eman ezkerraren krisiari. Pesimismo berri bat, bai, zabaldu dute beren ondoren.

5. Boskarren puntuak badu zerikusirik ezker berriaren frakasoarekin alternatibarik ezin bilatzean, eta luzexeago aipatuko dugu. Baina badu zerikusirik ezkerraren krisi arruntaz ere. «Zientzien banakuntza» da.

1960 aldera arte, gutienez (Frantziar ari gara), jakintza guztiak eta jakintza bakarra marxismoa zen, —R. Aronek inpotenteki *l'Opium des Intellectuels* bezala deitoratzen zuena. Argus begi zorrotzez, marxismoak, dena zaintzen zuen, dena esplikatzen zuen, dena kontrolatzen zuen. Marxismo honentzat, soziologiak, etnologiak, psikoanalisiak, sobera zeuden. Marxismoak bazekien dena. Zergatik lehen gizarteak holako edo halakoak ziren, eta zergatik inor burutik nahasten den eta hori nola sen-

datuko den, iraultza eginez gero. Dena klase banaketaren eske-
ma guztiahaldunak esplikatzen zuen. Oinarri ekonomiko eta
gainegitura politiko ideologikoaren eskemak, azken finean. Mar-
xismoa. «il s'imposait politiquement, mais il existait peu philo-
sophiquement. Son drame est qu'il était devenu une doctrine
'la grande et invincible doctrine de Marx, Engels, Lénine et
Staline' comme on disait rituellement dans les offices commu-
nistes. Il se présentait comme le recueil des bonnes formules,
le vade-mecum de la référence, le système qui rendait inutile
toute question et toute recherche puisqu'il était la réponse dé-
finitive» (A. Akoun)... Holako marxismoaren alboan, marxis-
moak onenean ignoratuta, gehienetan madarikatuta, etnologia,
psikoanalisi-psikologia, zientzia biologikoak, linguistikoak, epis-
temologia, historia, etab., joan dira ernez, haziz, nagusituz. Mar-
xismoaren monopolioa erabat galdu da, analisi sozialerako tresna
eta metodo bezala.

Beraz, egun, metodo eta tresna diferente asko badago gizarte
azterketarako, ezkerrean berpentsatu beharrean dago, arestian apa-
rato sinple samar batez bururatu zen sozialismo projektua. Ber-
rikusi, zer den zapalkuntza. Sustraiak. Hartu Boterea fenomeno
primario eta autonomo bezala, ez jabegoaren deribatu soil, eta
berraztertu beharra dago oinarri ekonomiko, politiko, ideologi-
ko, sozial eta psikologiko, linguistikoak; biologiko eta genetikoak
berak, beharra badago. Berplanteatu askatasun sozial eta politi-
koaren problema...

Funtsean, Lévyk bota duen eran, sozialismoaren posibilita-
tea baino gehiago dago hauzitan: haren desiragarritasuna. Merez-
ki al du sozialismoak? (ikusiak ikusi ondoren Sobiet Baatasunean
eta). Beraz, haren natura. Aseguratzeko al du sozialismoak liber-
tate gehiago, giza duintasun gehiago, liberalismoak baino? Ala
Estatu gehiago dakar: plangintza eta kontrol gehiago, errepresio
(bigun ala gogor) gehiago eta, beraz, «gizon administratuagoa»?

Ezker zaharren artean beti eztabaidatzen dena, bidea da;
nola heldu sozialismora: borrokak, aliantzak. Baina bideak pro-
blemak baditu, natura bera problematiko ageri delako, da. Zer-
gatik da *L'Humanité*-k gehiena atakatzeko duen beste agerkaria,
ez aldizkari eskuindarren bat, baina hain zuzen *Nouvel Obser-
vateur*? Oso bestela bururatzeko duelako, teoriarik nahiz praktikan,
sozialismoaren natura. Eta problema horixe bera dago Sobiet
Batasunaren edo leninismoaren eztabaida guztien barnean. Az-
kenean, marxismoarenean ere. Hau, ortodoso batek lehenago
inolaz onartuko ez zuena, gaur Ellenstein batek berak aitortzen

dizu: «Il y a, à gauche, des gens qui sont sans doute sincèrement de gauche, mais qui considèrent que l'Union Soviétique n'est pas, en fin de compte, un Etat socialiste... et c'est là tout le problème! Si c'est un Etat socialiste, même avec des défauts, il faut le défendre... Mais à partir du moment où vous admettez que ce n'est pas un Etat socialiste, effectivement, vous pouvez dire n'importe quoi contre l'URSS!». Problema hori da, hortakoz. Eta ez, komunismo/antikomunismo, marxismo/antimarxismo 'sinpleen sinplekeriak.

Iraultza sozialista baldintzatua

Industria guztiz atzeratuko lurraldeetan egin dira orain arteko «iraultza» sozialista guztiak. Beraz, sozialismoa, eginahal guztiak egin beharrean aurkitu da, industria azkartzeko. Ondorioa, sozialismoa bere alderdi ekonomikotik bakarrik kontsideratzea, izan da. Teoriak ere sozialismo kontzeptuaren murrizpen hori errazten zuen: sozialismoaren etorrera, prozesu ekonomiko baten ondoriotzat espero zen. (Kapitalismoa krisi ikaragarri batek bere baitandik porrokatzean heldu behar zuen sozialismoak). Beraz, bai praksi aldetik eta bai teoria aldetik horretaraxeturik, burutaera klasikoak, sozialismoaren naturaren kontzeptu herstuhertuki ekonomikoa desarroilatu du: *produkzio indarren* sozalkuntza askiesten bait zen sozialismotarako; eta juridikoa soil, gainera: haien *jabegoaren* sozalkuntza, propiokiago. Eta hori ere, barneagoan, sozialismoaren posibilitatea eta, are, ezinbestezkotasuna, historiaren aurrerabidean, ekonomikoki determinaturiko eskema batetan esplikatzen zirelako: klase borrokaren eskeman. Xuxen-xuxen eta linealki, produkzio indarren desarroiloak esplikatzen du klase borrokaren desarroiloa. Eta klase borrokatik partituz esplikatzen zen gainerako dena: gizarte molde berrien sorrera; Botere, menpetasun, Dretxo, etab., «gainegiturak». Beti ere ekonomiatik partitzen da kontsiderazio guztietan. Esklusibismo pribilejiatu batez partitu ere. Gero, nola ihardun ere, plan teamendu funtsean ekonomiko hutsa egingo da. Klase borrokari ezer kendu gabe, ordea, eta produkzio indarren sozalkuntzari nahi den inportantzia aitortuz ere, zientzien argitasun berriekin, eta iraultza sozialistekin egindako esperentziekin, problemon konplexitate haundiagoa deskubritu badugu, aski ote da eskema hura zerbait nasaiago ulertzea; zuzenketa batzuk egitea jabego sozalkuntza kontzeptuari (Poulantzas) edo gainegituren determinazio teoriari (Althusser)? Psikoanalisiak, etab. erakutsi digutena haintzakotzat hartuz, gauzak beren konplexitate guztian berplan-

teatu beharra dago. Ez dago ikusalde pribilegiatu eta determinante bakarrik. Ez dago metodo dezisibo bakarrik, gizarte azterketarako. Anartean nahasketek aurrera jarraituko dute, eskema monista, kausalista lineal, «azken finean» beti ere hierarkista eta ekonomizista hori jarraitzen bada, sozialismoaren kontzeptzioan. Gero, praksian ere, eskema horixe agertzen da: lehen-lehenik programa ekonomiko bat, gero gerokoak. Sozialismoak, kapitalismoa baino sistema ekonomiko efektiboagoa dela, erakutsi beharko du (eta agian ezingo du erakutsi). Horixe bait da, «filosofo berriek» dioten, ordenu baten lekuan beste ordenu bat ezartzea. Botere bat kendu. Botere bat ipini. Planteamendu horiekin, ordenu ekonomiko berri bat bai antola daiteke. Baina, objektatzen dute «filosofo berriek», orain artekoak bezalaxe, hura ere errepresiboa.

Iraultza sobietarra ikusirik, Freudek, sekula politikan sartzan ez zenak, hau idatzi zuen in *Malaise dans la civilisation*: «sistema komunistaren kritika ekonomikoa ez dagokit niri eta epaitu ere ezingo nuke epaitu jabego pribatuaren ezeztapena egokia eta onuragarria izan al den. Haren postulatu psikologikoa denari buruz, ordea, bai, autorizaturik nagoela, uste dut, hor, ilusio belaska bat ikusteko...». Orain axola dioena, ez da, Freudek arrazoi duen ala ez. Baina hauxe: psikoanalisiak/psikologiak zerbait badutela esateko eta esan beharreko, gizarte azterketa zuzenik egiteko eta, beraz, sozialismoaren kontzeptu egoki batetarako. Zientzien pluralismoa onartzen bada, ezin gera daiteke ondorio gabe sozialismoaren kontzeptziarako.

Sozialismoak, ridikuloa besterik ez du egiten, aurrerapen zientifiko guztiekin borrokan arituz, edo defentsiban geratuz, betiko bere ikuspideetan, sozialistak historia klase borrokaren perspektibatik epaitzen omen duelako⁷. Problema handi bat, eta ez sozialistentzat bakarrik, natura desberdineko problema eta zientzen multiplizitate horretan sintesirik lortzea da gaur. Ezker berrien frakasoaren arrazoi bat (bakoitza bere «egiarekin» joan eta sakabanatu egin delako), baina ezker guztian zabaldu den nahasketarena ere bai.

«Para cambiar la vida —deklaratzen zien Glucksmannek ezker radikaleko italiar gazte batzuei, OZONO-n, zenb. 33, irakur zitekeen interbista batetan— es necesario romper antes la relación de disciplina que la producción. Es lo contrario del marxismo». «No, la relación entre estado y sociedad no deriva de la producción, sino que la precede». Hemen ere kontua ez da, arrazoa Glucksmannek duen ala Marxek. Baina hauxe: hark

ez ote duen arrazoirik aski, Marxen alderantziz ere iharduteko; alegia, gizarte arazoa interpretatu nahi duenean, abiapuntu eta lehen kontzeptu oinarrizko bezala Boterea hartzeko, beste denari harekiko erlazioan eta dependentzian begiratuz. Produktzio moduak eta harremanak edonolakoak zirela ere, beti egon dagoena Boterea da historian zehar. Produktzio indarren jabego pribatua ezabatu denean ere, geratu dena Boterea izan da, deus ahuldu gabe geratu. «Filosofo berriek», Boterearen arloak obsesionaturik, Marxen ikuspideak piska bat atzekoz aurrera badarabiltzate; Boterea produktzio erlazioen aurretik, eta ez ondotik, ipiniz, hori ere ezin proklama genezake baliozko ikuspide bakarra. Marxek hipotesi bat utzi digu: mila kasu eta modutan egiztatu da. Hipotesi hark, alderantziz ipini eta ere, aplikaziorik ez ote duen, proba egiten dute orain «filosofo berriek». Itsukeria literalista dirudi, Marx defendatu beharra dagoelakoan, haren hipotesiaren aplikabide berri bat —alderantzizkoa— esperimentatzen dutenak, aldeztu aurretik kondenatzea. Horixe bait da, hostoak eta abarrak soilduta, «Filosofia berriak» planteatzen duen problema.

Irekita dago eztabaida. Nolakoak izango diren ere azkenean resultatuak, «filosofo berriak» entsegu interesgarri bat abiatzen ausartu dira. Psikoanalisiak, etnologiak, etab., genetikak berak, errepresio arazoaren inguruan aplikazio duten dato berri asko atera dute azken urteotan. Berplanteatu beharra dago errepresio/Botere arazoa ezagumendu berrion argitara. Sozialismoak Estatuarekin egin dituen esperentzien argitara. Arrunt, «gainegiturak» erakutsi duten efikazia krudelak, esijitzen duen bezala: produktzio indarren soziakuntzak hautsi ez duen, pitzatu ere ez duen, indarragotzea eta gaiztoagotzea ebitatu ere ez duen Botereari, hautsi ez bada, buru behintzat egiteko.

Ereduen krisia

Ereduak bi adieratan har genitzake. Batetik, gauzatzapenak, Sobiet Batasunean, Txinan, etab., konkretuki ikusten ditugun bezala. Horien krisia, eredu gisa, bista-bistan dago. Baina ereduaren krisia, edo Torrealdayk, Rocardekin, aspaldi apuntatu zuen «iraultzaren eredurik eza», sakonago doa. Krisian daude eredu teorikoak berak, sozialismoan, anarkismoan, etab. bururatu izan diren bezala.

Berriz ere puntu batzuk bakarrik seinalatuko ditugu:

Sozialismoa eta kapitalismoa

Berdin al da sozialismo ala kapitalismo? «Filosofo berriak» marxismoari buruz jarrera negatibo, edo eskeptiko eta indiferente, batetara ailegatu badira, ez da marxismoaren «konplikazioen» ondorio bakarrik (esan dezagun horrelaxe eufemistiko samar). Metodo kontua da batez ere. Jarrera kritikoa unibertsal baten barruan ikusi behar da. Duda kartesiano baten barruan bezala. «Filosofo berriak» ez daude alde aurretik kapitalismoaren kontra, edo sozialismoaren alde, eta ez alderantziz. Alternatibaren aurrekaldetik situatu nahi dute. Baten eta bestearen alde onak eta txarrak berriro prejudizio gabe ikusi eta puntuz-puntu epaitu nahi lituzkete.

Hori xokagarria gertatzen da, ebidentetzat eduki bait da, intelektual moderno batek gutien-gutienez sozialista izan behar zuela eta handik gora. Orduan, holako deklarazio batzuk gogorak egiten dira:

Lo que occidente ha llamado socialismo no ha sido nunca más que lo que hemos conocido bajo el nombre de *gulag*, y hay muchas posibilidades de que el socialismo, incluso el eurocomunismo, sea una forma más elaborada de terror, de tiranía... El socialismo no es un pensamiento de liberación y en este mundo atravesado por el mal, el *amo*, se trata de elegir al menor mal, los menos malos de los amos, y es probable que estos no sean los socialistas.

Edo beste holakoak:

...Yo no he dicho nunca que consideraba como objetivo primordial acabar con el capitalismo; honestamente, en lo que a mí respecta, me importa un pepino si se debe acabar con el capitalismo; esto será trabajo de gente mejor preparada que yo para hacerlo. Y, además, hoy no conozco otra sociedad que funcione más satisfactoriamente, no en lo económico, sino en lo que se refiere a la vida de la gente y la libertad de los hombres, que el régimen capitalista. Por el momento sólo han encontrado como medios para terminar con él un capitalismo de Estado o un socialismo centralizado, por lo que me guardaré muy bien de decir que la diana principal es el capitalismo. No tengo una adoración frenética por él, conozco sus horrores, pero opino que el blanco a criticar principalmente no es el capitalismo» (B.-H. Lévy).

Glucksmannek, halare, beste hautuen artean nolarebait sozialismoari hoberitziko dio, «gaitzik presentagarriena» bezala hura hartuz. Tipiko da, epaiak era honetan ematea. Asuntua ez bait da marxismoa baztertzea, kapitalismoaren kontra enpeinatzea, etab. (sistimei buruz, globalki, «filosofo berriak» indiferentetsu ageri dira hortakoz: berek azpimarkatzen dutena, sistema guz-

tiak txarrak direla, bait da), baina «bizimodu eramangarriena» bilatzea edozein sistematan ere. Orduan, bada, aukera ere ez da on eta txar terminotan egingo (sozialismoa on, kapitalismoa txar). Apenas bat txarrago eta bestea hobe terminotan ere. Baizik eta txar eta guttiago txar (edo ez hain txar) termino apaletan.

Estatu sozialista

Iraultza ondorenean, Estatuarena da responsabilitate haundia. Berak likidatu behar ditu ordenu zaharraren hondarrak, antolatu behar du gizarte berria.

Orain ikaragarri konplikatua iruditzen zaigun Estatu aparatoa. Leninek uste zuenez, edozein etxekanderek aisa maneiatzeko adina transparente bilakatuko zen, langileria Estatuaz jabetuz gero. Holakorik ez da gertatu. Zergatik? Estatuari, beste aldetik, eginkizun ordenatzaile, gidatzaile, berriaren kreatzaile horik aitortzen zaizkion artean, holako ezer gertatzerik ez dagoelako inolaz efe. Ez dago Estatu indartzerik eta une berean desagiterik. Sua biztu zuenak, alfer-alferrik zuen, «baina sua hotza izan dadila» borondatea eta nahia.

Sozialismoaren okerra, Estatuaz jabetu eta bere asmoetarako baliatu nahi izatea da, hura desegin ordez. «Común a la II y a la III Internacional, la idea de apoderarse del Estado y de hacer de él el punto de apoyo para levantar el mundo: la esperanza de expropiar a los expropiadores, apropiándose de la máquina de Estado es común a los reformistas y a los revolucionarios; es común también la organización en forma de Partido, microcosmos del Estado futuro con su jerarquía, su disciplina, su autoridad elitista».

Leninismoaren kasuan hainbat larriagoa da extremo hau: 1. *Doktrina* aldetik: herriak ez dauka (ez daki) doktrina egokirik. Herria bera, esaten da, ez da gauza mentalitate trade-unionista (sindikalista) motz bat gainditzeko. Teorikoek elaboratu eta Alderdiak eman behar dio herriari egiazko kontzientzia. Beraz, doktrina, herriaren gainerik sortzen eta osatzen da. 2. *Organizazio* aldetik: herria ez da gauza bere interesen artikulatzeko eta organizatzeko. Alderdiak behar du abangoardia izan eta herria organizatu eta gidatu. Oinarriotan oin harturik, diziplina printzipio sakratu bilakatzen da: zentralismo demokratiko. Organizazioarekin ez bat ibiltzea, krimen. Eta hau dena tradizio —jakobino— zaharra da.

Esta gran pasión de organizar perpetuada por el marxismo, se ampara del movimiento obrero europeo después del asesinato de la Comuna de París, cuando los trabajadores empiezan a volver a levantar la cabeza. La revolución desde abajo parece haber fracasado y ahora se apuesta por la «revolución desde arriba». La vía prusiana al socialismo parece la más segura, incluso si Marx criticó con tanta severidad el proyecto de un «Estado del pueblo» (*Volksstaat*) del programa de Gotha; los socialistas alemanes evolucionarán la palabra conservando la idea en su programa de Erfurt (1890). Marx ha muerto. ¡Viva el marxismo! ¿Quién centralizará la producción y organizará la distribución, sino el Estado popular? Cuando el puñado de capitalistas financieros sea expulsado, ¿quién tomará las riendas? ¿Quién, sino la cabeza del Partido, prefiguración del gobierno futuro? Jules Guesde, fundador del primer partido «marxista» francés, escribe a su maestro: «Estoy convencido de que antes de pensar en la acción, hay que constituir un partido, un ejército consciente, por medio de la propaganda activa y continua... Creo que durante más o menos tiempo, el impulso, la dirección deberá venir de arriba, de los que saben más» (1879, a Marx). Más tarde afirma: «Un partido sólo vive de disciplina... y sólo cuenta con la centralización obrera para reemplazar a la centralización capitalista». A lo que responde, en el otro lado del Rin, el «catecismo socialdemócrata» de Kautsky: la «organización», el Partido, los sindicatos, son la única «fuente» de la fuerza del movimiento obrero. Organización muy centralizada, jerárquica, como el futuro Estado, evidentemente ⁸.

Borroka partikularista/sujetibista

Ezker klasikoak —marxista ofizialak, bereziki— beren indar guztiekin enplegatzen dira, berek borroka sujetibista, partikularistak deritzatenak, deskreditatzen. Minoritate zapalduen nazio borrokak, esate baterako («Erdi Aroko partikularismoak»). Borroka horiek, azken finean, ez dira Estatuaren baitatik pasatzen. Estatuaren konkistatik. Estatuaren ukazio dira (de fakto Estatuena behinik-behin). Iruditzen zaigunez, marxismo ofizial gehienaren marxismo ulerkera eta nazioon borrokaren ulerkera esprestatzen zuen Tierno Galvánek, arestian BERRIAK-i (zenb. 9) deklarazio hauk eman zizkionean: Sozialistak (PSP) «son marxistas, son socialistas marxistas y entienden que los problemas generales del socialismo y del marxismo y de hecho en la doctrina tienen que superar las divisiones que en la práctica nacen de los sentimientos pequeño burgueses (*sic*). No hay duda que ahora hay un enorme desarrollo del sentimentalismo pequeño burgués que en muchos casos está condicionado por la burguesía, por la alta burguesía, que aprovecha estas reacciones sentimentales para su propio beneficio y frente a esto tienen que luchar, tienen que exponer la idea de que *las grandes planificaciones económi-*

cas, el proceso global de la lucha de clases, las consecuencias de esta lucha de clases, lo que convenga al Estado como órgano de poder que tiene que orientar el proceso revolucionario, no puede estar sometido a disquisiciones y polémicas de las fracciones estatales en las que el paisaje o la fuente o el verso ocupan un lugar preeminente» (gure azpim.). Oso tipikoa da testua, Frantziako marxisten artean beste mila balioberdin baduena.

Tras la denuncia —argitzen du Glucksmannek— hecha por el PCF de la locura «pequeño burguesa» de los movimientos de liberación bretón u occitano, no hace falta ser un experto en la materia, para reconocer en ella ese culto del Estado fuerte que los jacobinos han tomado de los monarcas. Toda una cultura se pone de relieve como «horizonte insuperable» del marxismo, y cada vez, centenaria o milenaria, aparece como la de una élite que monopoliza la palabra y la de un Estado que se arroga el monopolio de la violencia⁹.

Marxistontzat, Estatu sozialistak, Estatu burgesaren oinordeko bezala etorri behar du; ez Estatu burgesaren txikizioz. Beraz, Estatu burgesaren bitartez eta barrutik irtengo da sozialismoa gora. Estatu burges modernuak, izan ere, internazionalismo eta unibertsalismo bidean, eskualde partikularismoak eta burges ttipi eta nekazarien egoismoak hautsi omen ditu —«tribukeriak»—, hots, bidea ireki du klase eta muga gabeko mundu zabalera eta bidea uzterik ez dago. Horrela, Glucksmannen moldean esateko, Estatuak *testu* bilakatu dira. Brebiari. Eta «l'amour des textes fait le support de la tradition», h.d., Estatu tradizionalismoa. *Testuak*, Estatu bakoitza bere ezaugarri apartez hornitzen du, bere sakralitatez, ezaugarri edo apaingarriok Estatu batasunaren arrazoi bilakatzen direlarik¹⁰.

Glucksmann batek, ordea, justu alderantziz ikusten ditu gauzak: «Una de las críticas principales de la izquierda institucional y la prensa oficial a los grupúsculos [«no existe un único movimiento con estados mayores más o menos intelectuales o políticos, de estilo grupuscular, centrados en la capital, sino un movimiento bretón, un inicio en Alsacia, los autonomistas corsos..., sin que ninguna pueda hablar en nombre de la totalidad»], es la de no ser capaces más que de acciones específicas, reducidas, oponiéndolo al gran programa, al gran partido... Mi trabajo personal ha consistido en hurgar en estas grandes cosas, consideradas superiores a las acciones 'particulares'. Si en estos dos últimos siglos ha habido transformaciones, no hay que dar gracias a las grandes soluciones históricas, tipo la toma del Palacio de Invierno, los Diez Días que conmovieron al mundo,

triumfos electorales, sino a los gestos puntuales, por ejemplo, a la ocupación de una fábrica» (OZONO, aip. zenb.).

«Filosofo berrien» artean Glucksmann bakarrik dela, hola mintzo dena, erantsi beharko dugu halare.

Anarkismoa

Izen horrekin eskola bat adierazi ohi den zentzuan, behintzat, «filosofo berriak» ez dira anarkistak; lehenengo, ezin eskolatakoak ez direlako, eta, gero, nekez bil daitezkeelako «filosofo berri» denak anarkista itxurako eskolaren batetan, Benoist giscardianotik Glucksmann «grupuskularrerraino»! Izpiritu anarkista, esan ohi den bezala, ezingo genieke beste gabe ukatu halare, batez ere izpiritu horren mugapena zail baino zailago izanik. «Filosofo berriek» XIX.gn mendeko anarkismoaren izpiritua heredatu dute apika. Ez dute heredatu, inolaz ere, hura animatzen zuen optimismo itxaropentsua.

Anarkismo klasikoarekin, «filosofo berriek», beren gizartea epaitzeko moldean koinziditzen dute gehienbat. Hauen tresneria analitikoan, kontzeptu nagusiak (beraz, kontzeptuotara ekarri duen planteamoldea, ikuspegia) ez dira propioki sozio-ekonomikoak: esplotazio, klase borroka, produkzio indarren desarroi-
lo, etab.; baina kultur-politikoak: Botere, nagusi (*maître*), erre-
presio, etab. Histori ulerpideko giltza-kontzeptua *Botere* da. Gi-
zartea zer den eta gizartean gizonak zer diren argitzeko, h.d., his-
toria zerk estrukturatzen duen, gizonari doakiona, beti ere
oinarrizko galdera Boterearena da.

Ez dute heredatu anarkismo klasikoaren optimismo itxaropen-
tsua. Hark, gaitzaren gaitza Boterea zela ezaguturik ere, Boterea
behin eta betiko suntsiaraz zitekeela, itxaron zuen. «Filosofo
berriek» ez dute hainbeste itxaropen. B.-H. Lévyk, Rousseau eta
Hegel aztertuz, horiek jadanik abisatu zutela, ateratzen du on-
dorioa, Boterea bera ez dagoela erauzterik. Alde batetiko Bo-
terea naturazkoa dela, beraz eternal eta ordeztzezin, eta besteti-
ko Boterea kulturadanikoa dela, beraz historiko eta ordeztaga-
rri, bi posizio muturrei buruz-buru, Rousseauk, esaten digu
Lévyk, alternatibatik irten egin zuen. Harentzat Boterea ez eter-
nal eta ez igarokor da, berez; baina bai bat eta bai beste, gi-
zartearrekiko erlazioan hartzen bada («que le Pouvoir est éternel
et périssable à la fois, éternel comme la société et périssable
comme elle aussi»). Botereak, bada, ez dauka giza *naturak* adina
iraun beharrik, baina ez du iraungo *gizarteak* baino gutiago (zi-

bilizazioak). Izan ere, elkarren artean distantzia, berezkuntza, lan partizioa, dagoen orduko, elkarrekiko loturek *Contrat social* bat eskatzen dute. Eskubide eta obligazioak neurtzea, amore ematea, ordenamendu bat aurkitzea, zeini zer dagokion: Boterearen hazia. Beraz, Botere gabezia ez da pentsaezinezkoa, giza naturaz ari bagara; baina gizartea bai, «zibilizazioa», pentsaezinezkoa da (Botere gabe. B.-H. Lévyk, Rousseauk jadanik barruntaturiko ideia hau, hegelianismoaren tesi zentralizat hartzen du¹¹). Eta «decir sociedad sin amo me parece una idea contradictoria en sus términos», deklaritzen du bipilki.

Gogora dezagun, Marx eta Engelsek, eta gero Leninek, iraultza ondorenerako Boterearen —Estatuaren— heriotza proklamatu bai, erraz eta ziur egin dutela. Baina kondizio batere ez errazekin loturik ipini zutela, berek iraultzaren ondorio sinpletzat bazeuzkaten ere: alegia, Boterea suntsituko omen da, lan partizioak dakartzan kontradizioak gaindia daitezenean, batez ere buru eta esku lan arteko kontraesanak; bakoitzak nahi adina eginaz, bakoitzari behar duen adina ematea egon dadinean, beraz, bakoitzak eta denek inoren agindu, ez kontrol gabe, gogoz eta borrontatez, lan egin dezatenean eta beren produktoa komunitatearentzat utzi, etab. Horretan ez sinesteak, edo kalkulo politikoetan oraingoz guzti horrekin ez kontatzeak, ez bait dirudi huts ikaragarria.

Bakuninentzat aldrebes da: Boterea (Estatua) porrokatzea eginkizun inkondizionala eta lehen-lehenbizikoa da. Estatuaren desagertzeko «baldintza objetiboek» ez dute kontatzen. Hegelen «negatibitate» konzeptuari atxekirik, eta hura bere moduan ulertuz, gizadiak ez daukala bere etorkizuna bestela urratzerik, uste du, egon dagoena zeharo txikituz eta birrinduz baino. «Txikizioaren poza, krazioaren poza da orobat».

«Filosofo berriek», duda gabe, anarkismoaren ahaidego izpiritual bat erakusten dute, Botere problematika alderdi guztietatik —Botere moral, intelektual, politiko, ekonomiko, hizkuntza errepresio bezala, idazkuntza errepresio bezala (testua), desira errepresioen iturburu bezala, etab.— kupida gabe azaltzean. Agian, anarkismo konsekuentea besterik ez da, gero, Glucksmannek, Hegel, Marx edo Lenin ezezik, Bakunin bera jorra-jorra egiten badu, libertari haundia bezala ez, baino botereko haundia bezala agertaraziz. Baina hori esatea, Hegel, Marx eta Lenin «autoritarien» kritika onartzen duten antiautoritarien artean bertan, nekez onar daiteke. Bakunini «el más fanático partidario del orden dictatorial, de la sumisión del in-

dividuo» eriztea, Lévyk publikoan egin duen eran, gutien-gutienez zuhurregia ez da derrigor.

Iraultza/Iraultza zientifikoa

«La idea de una rebelión triunfante —dio B.-H. Lévyk— es contradictoria en los términos; una revolución triunfante da, efectivamente, un nuevo efecto de estructura de la dominación y da, por ejemplo, el estalinismo. La idea de que estas revueltas puedan socializarse es una idea imposible. Al fin y al cabo no digo otra cosa que lo que escribieron los anarquistas del pasado siglo: mientras haya sociedad habrá Señor. Eran unos desesperados. La revolución anarquista, que es la más bella que pueda pensarse, no ha sido nunca otra cosa que el rechazo radical de lo que estructura la sociedad: el deseo, la lengua, lo real, la historia».

Zapalduta bizi zen gizona, jaiki egin zen zapaltzaileen kontra. Baina ez zuen nahi zapaltzaileen zapaltzaile bera bilakatu. Zapalkuntza oro ezabatu nahi zuen. Iraultza Haundiak *askatasuna, berdintasuna, anaitasuna* ekarri behar zituen. Deklaratu ziren Gizonaren Eskubideak. Berdindu ziren gizon guztiak paperean. Anaitu ziren paperean eta askatu ziren paperean. Baina zapaltzaile zaharren tokian berriak etorri ziren.

Proletalgoak bere iraultza entseiatu zuen orduan. Baina ez zuen nahi zapaltzaileen zapaltzaile bera bilakatu. Zapalkuntza oro ezabatu nahi zuen. Baina huts egin zuen. Orduan, 1857tik aurrera edo, Marx, iraultzaren teoria zientifiko baten bila hasi zen. Zergatik ez zuen ekarri 1789ko Iraultza Haundiak askatasuna eta berdintasuna? Zergatik zapalduak zapaltzaile bilakatu ziren? Eta zergatik 1830 eta 1848ko iraultzek porrot egin zuten? Etab. Handik hara, Marxek iraultzaren teoria «zientifiko» bat eraiki zuen. Noski, gizartearen eta historiaren teoria «zientifiko» baten barruan. Gizartearen eta desarroilo historikoaren esplikazio «zientifikoak» bazeuden lehendik: Hobbes, Rousseau, Hegel, etab. Marxek horien gainean ziharduen, baina horiek gaindiatu beharra zeukan, esplotazioa, zapalkuntza, klaseak, historiatik behin eta betiko erauzteko bidea irekitzeko. Historia orpo-orpotik iraul zezan teoria bilatzen zuen hain zuzen.

Eta egin zen iraultza hori, azkenekoa eta definitiboa izan behar zuena. Baina askatasuna, berdintasuna eta anaitasuna, ez zituen ekarri.

Gero, iraultza uste eta pentsabideak berak, hots, iraultza tra-

dizioa, XVIII. eta XIX.gn mendeak bete-bete zituena eta zapalkuntza gabeko gízartea agintzen zuena, krisian dabil. Iraultza sobietarrak, ez harixe buruzkoak soil, baina zalantza printzipialak sortu ditu iraultza orori buruz. Egiten dira iraultzen soziologiak eta guztien martxa berdintsua aurkitzen da. Konklusioa, «egin den iraultza bakoitza, traizionatu den iraultza bat» izan dela (Marcuse): iraultzak berezkoa duela, ematen bait du, traizionatua izatea. Horrela, J.-M. Benoistek, ironiaz edo, etsita behintzat, «trahison instituée» hori gogoratuko dio, oraindik askatasun eta duintasun bidea iraultzan dakusanari. Oso zalantzan dago, iraultzak zapalkuntza gutiagorik ekar ote dezakeen; zapalkuntza gutiagorik nahi bada, iraultza bidetik aritu behar ote den, iraultzak tradizionalki ulertu diren moduan. Iraultza kontzeptua bera dabil krisian.

Konkretukiago, iraultzaren «teoria zientifikoa» dago krisian. Marxena ezezik, holakotzat presenta dadin oro. «Filosofo berrien» kritikak ez dio beste edozein teoria zientifikori gutiago begiratzen, teoria marxistari baino. Guztiak omen dira, ordea, «zientzia fetitxismoak». Herriak ez dituela «burdinezko lege historikoak» ezagutzen eta, teoria zientifiko bat asmatzen da, herri borroka espontanioak supera ditzana, «accediendo a un conocimiento claro, a una palabra coherente y a una acción responsable». Baina «de hecho, esta *superación* disimula mal una exclusión... La única palabra sería es la *palabra del maestro*». Jakintza, hots, ezagutza objetiboa historia zer dabilen, lege historikoen argia eta, azkenik, erabakia, jendeteriek zer egin behar duten eta nola, jende horrexen gainetik erabakitzen da, zapalduak obedientzia berri batetara behartuz, zientziaren obedientziara; beraz, zientzia hori dutenen obedientziara.

Detrás de Lenin, tras esa jerga, se erige Hegel y toda una pesada tradición elitista que convierte cada palabra popular en la expresión de una ciencia irreductiblemente confusa, opinión desafortunada que tan sólo los sabios pueden formular *realmente*. Y que ve en cada movimiento popular un desorden que necesita ser programado desde el exterior, es decir, desde arriba (A. Glucksmann).

Horrelaxe, zientziak ematen duen autoritatea, Autoritateak daukan zientzia bilakatzen da. Eta orduan, marxismoak beti arrazoi du; Idazkari Orokorrak beti arrazoi du... Aparatoak du beti arrazoi.

Eta geroxeago, zientzia hori dutenek, ekonomia zientifikoki planegino dute. Bizitza sozial guztia zientifikoki planegino dute. Berek planegino dizute zer egin, zer utzi. Planegino dute,

zer ikas daitekeen eta zer ez. Zer irakur, zer pentsa. Zer den egia eta gezurra. Zein musika gustatzen zaion herriari eta zein ez. Zein den arte txarra. Nola organizatu behar duen langileriak. Eta nola ez daukan organizatzerik. Zergatik Trotzki sekula ez zen iraultzailea izan, baina Beria beti. Txinoak inperialistak direla... Kontua ez bait da, gero Alderdi Idazkari Orokorren bat asto ikaragarria suertatzea. Printzipioa bera da okerra, Idazkari Orokorra santu bat gerta baledi ere. «Iraultza zientifikoak» ezin ekar dezake zapalkuntza zientifiko berriak besterik. Planteamen-duaren naturan datza hori.

Bestetik, Marxek egindako analisiaren zientziatzotasuna dago krisian. Gerrak, zapalkuntzak, erauzi nahi baditugu, galdekizuna da, ea historia zerk eta nola estrukturatzen duen errepresio historia bezala. Estrukturatzaile hori jabegoa zela, onartu zuen Marxek, haren aurretik zenbaitek esan zuen gisan. Eta, beraz, historian, konfrontazio nagusiak, historian determinanteak, klase artekoak zirela. Arrazoi hori zuela gizonaren gizon esplotazioak. Errepresioek ere, denek han zutela iturburua...

Marxen histori —ondorio bidez, iraultza— teoria krisian dago... 68.ko maiatzean berehalaxe ohartarazi zen, erreboltarien terminologiak ez zuela ezertan ezker klasikoaren ohizko terminologia ekonomikoa gogoratzen. Terminologia berri bat zen. Integrazioa, manipulazioa, errepresioa (ez esplotazioa), etab. zebiltzan ahoz-aho. Eta, izan ere, deskontentu hura ez zen ezker klasikoaren analisi eta eskemetan egokitzen. Errebolta kultural, sozial, politiko bat zen. Ez zen propioki «esplotatu ekonomikoena», desjabetuena. Horrela, esplotazio ekonomikoaren esplikabidea, erreboltak eta iraultzak eta borroka sozialak esplikatzeko, motzegi geratzen zen. Errepresio kontzeptua zentral bilakatu zen eta zabalero berri bat hartu zuen. Pariseko maiatzetik bi urtetara, formula llabur honetan aitortu zuen Lefébvrek bere histori filosofia marxistaren eta —historiaren ardatz bezala— klase borrokaren dogmaren desengainua: «...Historia isilik dago, jadanik ez dauka sentidorik. Ez *klaseak*, baina herriak, nazioak, tribuak, kulturak, erlijioak... ari dira elkarri buruz-buru». Historiak jadanik ez du, konflikto eta problema denak argi eta xuxen bata besteari loturik eta koherente ageri zirenean bezala, sentido ebidente bat bere baitandik erakusten. Galdu da historia guztiari, konflikto guztei, esplikazio garbi bat ematen zien eskema. Historia berriz ere iluna bihurtu da. Nahaspila bat. Esplikazio sinple eta lineal gabekoa.

Gizona definitiboki askatzea eta konflikto historikoak erro-

-errotik behin eta betiko erauztea, teoria zientifiko haundiek pentsatu eta pentsarazi nahi zuten baino eginkizun askoz konplikatua dela, ez da dudarik. Badago, noski, Marxek seinalatzen zuen errepresioa. Baina, egun, errepresio hitzak, konotazio psikoanalitiko berriak eta ugariak hartu ditu, errepresioarena oso kontzeptu konpleso, errepresioaren gaindiakuntza planteatzea oso zail bihurtuz (bide batez, Boterearena, etab.). Jeneralean, problematika guzti honek sentido eboluzio nabar-nabarmena egin du azken urteotan sentido psikoanalitiko batetarantz lerratuz, errepresioaren azterketa gehienak ere alde horretatik egin direlarik, errepresioa gaindiatzeko eta gizona askatzeko proposamendu berri gehienak ere alde horretatik etorri datozen bezala (eta errepresioaren kontra protesta zalapartatsuenak berdin). Iraultzak, bada, (errepresioetatik liberatzeak, alegia) sentido marxistaz beste, freudianoa hartu du, geroz eta gehiago adiera honetan ulertzen bait da ulertu ere, eta adiera marxistarekin konkurrentzian, edo eta kontrastean ere.

Hainbat errepresio tipo aurkitu da, hainbat elementu errepresibo material eta kultural diferente, hain konplikatua ageri da nola diharduten errepresio guztiok elkarrekiko, itxaropenik ez bait da geratzen sobera, gizona erro-errotik aska lezakeen «akto dialektikoan», h.d., Iraultzan, letra haundiz. Gainera, Joben mezu txarrak egunero ailegatzen dira, Freuden pesimismoa gehitzera, kulturgintzarako errepresioa behar-beharrezko eta ezinbestezko dela. Orain batzuek nahi dutenez, garun estrukturek berek ere kondizionatzen omen dute, errepresioak historian konstante irautea. Filogenetikoki itsatsiriko portaera mekanismoek ere bai, determinatzen omen gizartearen egitamu errepresiboa. Hizkuntzan bertan elementu errepresiboak ikustera ohitu gaitu zenbait azterketa berrik. Berdin idazkuntzan... Zer egin, beraz?

Iraultzarik ez dago. erabaki du B.-H. Lévyk: «La révolution est, au sens propre, un impossible». Eta pesimsimo orokor batez: «la vie est une cause perdue».

Jambet eta Lardreauk, iraultzan ez bada, erreboltan bederen sinetsi nahi dute. Horien ustez —*L'Ange*— Estatua da gaitz ororen sustraia. Izan ere, ageriko portaera ezezik, pentsamendua bera eta sentimenduak inposatzea lortzen du: Botere egitamu horren baitan sortzen da dena, eritziak, erizpideak, desirak, beldurak eta itxaropenak, on eta gaizto usteak. Kate horietatik libre, etengabeko errebeldea bakarrik geratzen da. Artista bereziki. Gizonari ez zaio barnetasuna besterik geratu errebeldiarako. Salba bedi ahal duena.

Glucksmannek iraultzan ere sinestu nahi luke. Letra ttipizkoan, noski. Zer-nolakoa litzateke, bada, iraultza hori? Bidegabekeria eta ilogikoa da, Gluksmanni, iraultza zertu dezan kriterioak eskatzea. Glucksmannek ez du irakatsi nahi, mugatu nahi noiz hasten den errebolta bat iraultza izaten, etab. Ez du berriz ere *Maître Penseur* bat bilakatu nahi, iraultzak nolakoa izan behar lukeen edo ez lukeen, sententziak partituz. Glucksmannek ikusi eta seinalatu egin nahi du soil-soil, obra iraultzailea, hots, askatzailea, non ageri den: h.d., jendea errebelatu den tokian nonahi; eta non, iraultzaren izenean sarri, zapalkuntza besterik ez den ari: jendeak burua makurtu eta menperatu duen tokian nonahi.

Iraultzan, natura berriko mundu berria sortaraz dezan «akto salbatzaile» batetan bezala, ez du sinesten, noski. Iraultza ez da ordenuren bat sortzea, hoberena bera. Alderantziz, iraultza, «ordenuari» buru egitea edo ihes egitea da.

Beraz, iraultza, ala erreforma hutsa? Disidente sobietarrez diharduela, erantzuten digu Glucksmannek: «La disidencia soviética ha demostrado que las relaciones entre la gente no se rompen nunca del todo. El terrorismo de Estado ha sido incapaz de acabar con la lucha de los que, a precio altísimo, quieren pensar con su propia cabeza y sentir con su propio corazón sin referirse a un comité central. De ellos aprendemos que la alternativa entre reforma y revolución es falsa, que no se trata de conquistar el Estado, ni con los fusiles ni con las armas, sino de defendernos de él aquí y ahora. No se trata de que la cocinera se convierta en Estado, como prometió Lenin, sino de que esté en posesión de las armas para defenderse del Estado, y estas armas nuevas son la posibilidad de comunicarse horizontalmente con la gente, por encima del monopolio ideológico».

Estatuari oposizioa da iraultza, Estatuak duen guztiarekin. Etsaia, Estatua da.

Hein batetan erantzuna dago horrekin, iraultzaren sujetuaren galdera. Zeinek iraul dezake, partzialki bederen, Leviathan estatala? Glucksmannek, gizabanakoaren maila hutsean geratu gabe, sujetu kolektiboaren ideia tradizionalari azkenean baitetsi egiten dio nolabait. Iraultzailea, sujetu kolektiboa, baztertuak dira. Marjinatuak. «Judegua». Botereak, Boterearen naturagatik beragatik, ahalik jende gehiena bildu nahi du. Baina beti uzten du zenbait jende bazterrean, integratu ezinda: segun Boterearen karakterea nolakoa izan, diferentea jende marjinatua ere. Beltzak, Jehovaren lekukoak, nazionalitate ttipiak, ijitoak, subproletariak. Era be-

rean, iraultzak ere oso diferenteak (iraultza seksuala, minoria zapalduen borroka abertzalea). Komunitate extra-estatal horiek izan daitezke iraultzaren sujetu.

Ideioekin, Glucksmann, Marcuseren eta XIX.gn mendeko anarkisten pentsabideetan aurkitzen dugu berriro. Marxismotik espreski distantziatzen da: «El marxismo europeo se afirma como el culto moderno del Estado moderno, el Estatismo del siglo XX».

¹ Leninek berak nolabait ksarismoarekin oso loturik ikusten zuen sobietar sistema, baina ez eskusa bezala, ez horixe! «Todo ha naufragado en nuestro país en la fétida ciénaga burocrática... ¿La administración? Una porquería, una porquería». — Eta aparato sobietarrak: «Una mezcolanza de supervivencias burguesas y zaristas, ligeramente embadurnadas con barniz soviético». Leninek ez du «herria» kulpatzen, gero egin den bezala. Buruzagiak berak kulpatzen ditu, bere burua aurrenik: «Somos incapaces de condenar públicamente esa porquería de burocracia. Por ello merecemos todos que se nos cuelgue con cuerdas apestosas. No he perdido la esperanza de que un día nos cuelguen por ello, lo que estaría bien hecho». Eta hori 1921ean zen, Politika Ekonomiko Berriaren has-tapen soilean.

² Geroz eta gutiago; baina, oraindik ere, holakorik aski geratzen da. Badaude eritzi arrunt edo mito batzu, azterketa soziologikoak eta esperentzia bera polliki-polliki desegiten ari direnak, AK-ak iraultzaile direla, proletari eta herritar direla, etab. De fakto, bai teoriko marxista haundi guztiak (Marx, Engels, Lenin, Trotzki, Gramsci,...), bai mogimenduko buruzagi politiko ezagunenak, bai egun berton AK-ek dituzten aparatoak eta koadro bereziak, burgeseriatik errekrutatzen dira, jeneralean, burgesia ttipitik. Frantziari dagokiola, J-F. Revel honela mintzo da: «...en Francia, en cualquier caso, hay apenas una tercera parte de los obreros que votan al Partido Comunista, e.d., que dos de cada tres obreros no votan comunista. Nunca se dice esto demasiado, se oculta. En las últimas elecciones, los comunistas perdieron votos obreros y ganaron entre los funcionarios, entre las personas que pensaban que tendrían el poder. Finalmente, lo que les interesa es el poder. Dos tercios de los electores comunistas no son obreros: son pequeño-burgueses, funcionarios, empleados de la Seguridad Social, que dependen del Estado y que quieren, por lo tanto, un Estado mucho más burocrático, en el que sean todavía más fuertes y tengan cada día más privilegios, porque de hecho los privilegiados de nuestra época son los funcionarios, los miembros del cuerpo docente...».

³ Merleau-Pontyk honela azaltzen digu: «Une chose est sûre, c'est qu'il y a eu une manie politique chez les philosophes qui n'a fait ni de bonne politique ni de bonne philosophie. Parce que, comme on sait, la politique est la «moderne tragédie», on attendait d'elle le dénouement, sous prétexte que toutes les questions humaines s'y retrouvent; toute colère politique devenait colère sainte et la lecture du journal — comme Hegel l'a dit un jour de sa jeunesse— la prière du matin philosophique».

⁴ Filosofia berriak gabe ere, stalinismoaren arazoak leninismoaren ara-

zotan bukatzen duela (hiru puntu nagusien gorabeheretan, alegia: proletalgoaren diktatura, Alderdi teoria, zentralismo demokratiko), ik. in A. Kriegel, *Les Communistes français*, Paris 1968, or. 227 eta hur. bereberki.

⁵ A. Harris/A. de Sédouy, *Voyage à l'intérieur du Parti Communiste*, Paris 1974, 286.

⁶ M. Rocard, *Questions à l'état socialiste*, 1972, 29.

⁷ Zientzia diferente asko dira, tartean sartzen direnak, klase borrokaren interpretazioan, h.d., duen lekua eta inportantzia historian, Boterea eta zapalkuntza interpretatzeko haren ikuskizuna, etab. (funtsean historiaren interpretazioa bait dago jokoan). H.d., ez klase borrokaren beraren esplikazioa eta ez beste edozeri klase borrokarekin ematen zaion esplikazioa, zientzien egungo pluralismotik ez daude aparte eta libre, aurretik erabakita bezala eta zientziek gero esan dezaketenarekin bariaziorik sofritu behar gabe. Hortixe sortzen bait dira, sozialistek, azken urteotan —biologistekin eta genetistekin, esate baterako— erabili dituzten bezalako polemika alferrikakoak. Sozialismoak zientzien desarroiloari buruz sarri hartuta daukan exterioritatearen erakusgarri ona deritzagu Ellensteinen postura honi: «Le gauchisme culturel me semble être un phénomène extrêmement important —je veux dire: la prise en considération des rapports entre hommes et femmes, entre parents et enfants, entre l'État et les individus, entre consommateurs et producteurs, la pollution, l'environnement, les loisirs opposés au travail... Voilà des problèmes vrais et profonds, et ce sont les problèmes les plus importants pour le monde qui vient... Je crois simplement que ce ne sont peut-être pas les problèmes les plus urgents: cela ne veut pas dire qu'il ne faut pas les prendre en compte, et plus que ne l'ont fait jusqu'à présent les communistes... Cela aussi, je veux le dire: il faut comprendre que, pour le Parti, l'analyse de classe est prioritaire, est première au sens purement dialectique du terme, même s'il est vrai qu'elle ne résout pas toutes les questions... Prenons un exemple: celui de l'amour, la question des relations entre les hommes et les femmes, la famille, la monogamie telle qu'elle s'est constituée dans notre société. Il est évident que c'est un problème réel, qui est à la fois lié à la société de classe et en même temps qui lui est je ne dirais pas opposé, mais qui lui est différent...», ik. *Voyage à l'intérieur du Parti Communiste*, or. 283 (gure azpim.). Hain zuzen «diferentzia» horiei justizia egiten dien teoria izan beharko bait luke klase borrokaren teoriak berak, historiaren oinarritzko esplikazio izatekotan! Ala sozialismoa ez da, berez, ordenaketa ekonomiko berri baten teoria besterik, sekundarioki bakarrik sozial eta politikoa?

⁸ A. Glucksmann, *La cocinera y el devorador de hombres*, 1977, or. 200/201. Sarri seinatuak dira Marxen anbiguiteak puntu honetan: Marx zentralista, autoritariaren aldean (batez ere historiaren interpretazioan ageri dena: historia, indar eta Botere zentralikuntzaz omen bait doa «aurrera»; baina baita proletalgoaren organizazio printzipioetan ere: Bakunin federalistaren oso etsai izango bait da eta, esate baterako, nazio ttipi zapalduen abertzaletasunarentzat ere ez bait du batere kontsideraziorik izango), beste Marx bat badago, «libertaria», Estatuaren deuseztapena irrika duena (*Louis Bonaparteren Brumarioak 18, Etxe gudua Frantzia eta Gothako programaren kritika*). Marx baitan dagoen tentsioa (kontrazioa?), Lenin baitan dago berriro, *Estatua eta Iraultza*-n guztiz Estatuaren deuseztapenaren alde agertu bait da, Alderdi elitistaren, Proletalgoaren Diktaturen eta zentralismo demokratikoaren teoriko gogorren hau berau («Estatuak diraeino, libertaterik ez; libertateak erreina dezanean, Estaturik ez»). Engelsek, *Anti-*

-*Dübring*-en, soluzio bat bilatzen du: Estatua polliki-polliki eta progresiboki itzal dadin, Proletalgoaren Diktaturak sortu behar ditu kondizioak, esaten du. Estatuaren deuseztapenera zuzenean eta bertatik jotzea, Engelsen ustez anarkismo hutsa da. Proletalgoak, lehenengo, Estatu bortitz bat behar du. Engelsen ikuspide hau bilakatu da gero doktrina marxista arruntena.

⁹ A. Glucksmann, aip. lib., 60.

¹⁰ Ik. A. Glucksmann, *Les Maîtres Penseurs*, 1977, 41: «L'habitude veut qu'on fasse correspondre texte et territoire: les droits de l'homme et la France, le libéralisme et l'Angleterre, l'idéologie allemande et l'Allemagne. Cette correspondance court à sens unique: tel territoire d'où tel texte. Qu'on déplace cependant l'angle de vue: pour un Breton, un Corse, un Basque et, la question désormais est réglée, un Arabe, la France est-elle bien cette réalité première, territoriale, qui vient ensuite, secondairement, s'exprimer dans des textes? N'ont-ils pas d'abord éprouvé, ces «indigènes», une stratégie du texte fait loi venant s'imprimer —par dragonnades et alphabétisation forcées— en une réalité rebelle ou étrangère? — La correspondance du texte et du territoire n'est pas de droit mais du fait, contemporaine de la naissance des Etats-nations modernes et des guerres de religions dont la conclusion provisoire (à chaque région sa religion, *cujus regio ejus religio*) est militaire avant que métaphysique. Qu'elles soient royales ou révolutionnaires les guerres qui unifient le territoire —centre contre périphéries, villes contre campagnes, orthodoxie contre hérésies, langue contre «patois»— interdisent qu'on oppose une simple «unification par en bas» à l'unification par en haut censée faire la particularité de l'Allemagne».

¹¹ B.-H. Lévy, *La barbarie à visage humaine*, 1977, 35 eta hur. «Il est urgent de revenir à cette idée, que consignait la *Phénoménologie*, d'une 'objectivation de soi' qui, toujours et tragiquement, se transforme en 'aliénation'; d'une conscience qui ne vise au monde, ne se monnaie en oeuvres, ne se conjoint à d'autres que pour se perdre en ces autres, en diviser en ces oeuvres, s'abolir en ce monde; ce monde qui n'est jamais que négativité et contradiction, séparation et malheur, sans relâche et sans réserve reconduits et dialectisés. Revenir donc à Hegel contre Marx... La *Logique* ne dit rien d'autre que ceci, si on s'efforce à la lire d'un regard politique: tant que le monde sera Esprit, son histoire sera celle de la dialectique, —nous dirions de la Maîtrise. Tant que le monde sera monde, c'est-à-dire socialité, ce monde, cette société supposeront dépossession, écart à autrui, —nous dirions tout simplement Pouvoir. Il n'avait pas tort, le professeur de Iéna, quand il voyait dans l'Etat moderne, l'achèvement de l'Occident. Il n'avait pas tort, car l'âge de plus grande soumission est vraisemblablement celui de la plus forte, de la plus réussie des socialisations» (39/40).

J. A.

LA NUEVA FILOSOFIA: PRODUCTO DE UNA LARGA CRISIS LA NOUVELLE PHILOSOPHIE: PRODUIT D'UNE LONGUE CRISE

Evidentemente los Nuevos Filósofos manifiestan tan grandes diferencias entre sí, que la pretensión de englobarlos y explicarlos en relación a referencias básicas que supongan el punto de partida común a todos ellos, tiene que limitarse forzosamente a observaciones generales.

La Nueva Filosofía puede y debe ser considerada como expresión, por un lado, de un estado moral e intelectual escéptico, indiferente, apático, muy generalizado, fruto no sólo de la despolitización propia de la sociedad de consumo, ni del amargo desengaño que hubiera sufrido un grupo de jóvenes tras la fiesta y desastre del 68, sino más bien de un desencanto general, que viene ya de mucho antes, respecto a las grandes ideologías político-sociales salvíficas, debido a múltiples razones. Si el marxismo está en crisis, como suele repetirse, o si más bien es simplemente criticado a todos los niveles, no lo es tanto por alguna debilidad interna propia y exclusiva del marxismo, sino porque las bases y conceptos fundamentales en que aquel, como también las ideologías llamadas burguesas, se apoyaba, van perdiendo vigencia. Están en crisis los postulados generales que han caracterizado la época moderna. Se trata, pues, de la «crisis de civilización» tantas veces diagnosticada. La única novedad que la Nueva Filosofía, en este sentido, testimonia, es la virulencia con que esta crisis, aunque tardíamente, ha hecho presa en la izquierda, tradicionalmente optimista y, por extraña paradoja, también revolucionaria tradicionalmente. Tampoco la izquierda ha podido salvarse de la gran «pérdida de fe» que caracteriza nuestra época: pérdida de fe en el progreso, en los sistemas, en las ideologías universales, en las soluciones globales, que pretendían dar al mundo un orden social justo de una vez por todas. El orden es el orden. Los grandes sistemas, ideológicos o políticos, que proponían nuevos órdenes sociales conducentes a la libertad y fraternidad universales, han desembocado todos ellos en nuevos sistemas totalitarios, represivos. Del liberalismo se llega al fascismo, del socialismo se llega al stalinismo. Cuanto más perfecta y «científica» una ideología, tanto más perfecta y científica ha resultado la represión del sistema correspondiente. Dónde radica el mal? Toda la tradición occidental, responden los Nuevos Filósofos, con tendencia a programar «científicamente» toda la vida social, tiende a la creación de estructuras totalitarias.

Los Nuevos Filósofos pretenden someter a juicio toda la época moderna y en especial los aspectos que ésta ha solido orgullosamente considerar como sus obras maestras: la revolución social, el progreso científico y técnico, la planificación racional, etc. Los Nuevos Filósofos pretenden, pues, situarse en un punto anterior a las disyuntivas Capitalismo/Socialismo, Revolución/Reforma, etc., retornando a una especie de duda metódica o mayéutica socrática, e. d., desenmascarando, en primer lugar, las ideologías dominantes, sobre todo las de signo marxista, que son las que hoy ostentan la aureola de ideologías salvíficas.

Por otro lado, la Nueva Filosofía no es ni tan original ni tan nueva como sugiere su nombre, más bien comercial. Aparece como heredera de una rica tradición crítica, debilitada pero no interrumpida, liberal, marxista, neo-marxista, anarquista. Heredera sobre todo de la ya larga serie de críticas de las ideologías. La Nueva Filosofía se hace eco así mismo del desplazamiento de perspectivas que ha supuesto la influencia pública, creciente de día en día, de ciencias nuevas que entran en competencia con el marxismo, como las ciencias psico, la biología o la genética, o de métodos nuevos, el

estructuralismo por ejemplo, que no sólo han ampliado o variado el sentido de algunos conceptos particulares (represión, etc.), sino han obligado a un replanteamiento de toda la problemática de la liberación del hombre sobre bases más complejas. Antes de hacer su irrupción la Nueva Filosofía hemos asistido a una larga crisis de las escuelas ideológicas oficiales y a una tendencia de todas ellas a definirse como «distintas» de sí mismas. Los marxismos actuales, incluso los más ortodoxos, muestran gran empeño en probar su originalidad y diferencia respecto a otros marxismos, reales o hipotéticos, que se consideran dogmáticos o mecanicistas. Las ideologías liberales se consideran neoliberales. Todas, de alguna forma, pretenden ser nuevas filosofías. Y todas pretenden conocer el camino de la perfección por el que conducir la historia. Si éstas deben ser consideradas de algún modo como ideologías críticas, la Nueva Filosofía constituye la crítica de la crítica: e. d., la negativa a entender el proceso histórico como suplantación de un orden (Autoridad, dominio) por otro.

Evidemment les Nouveaux Philosophes manifestent de telles différences entre eux que la prétention de les englober et de les expliquer en rapport à des références fondamentales, supposant un point de départ commun à tous, doit se limiter forcément à des observations générales.

La Nouvelle Philosophie peut et doit être considérée comme expression d'un état moral et intellectuel sceptique, indifférent, apathique, très généralisé, fruit non seulement de la dépolitisation propre de la société de consommation ou de l'amère désillusion qu'un groupe de jeunes aurait subi après la fête et le désastre de 68, mais plutôt du désenchantement général par rapport aux grandes idéologies salvatrices politico-sociales, antérieur à ce fait et dû à de multiples raisons. Si le marxisme est en crise, comme on le répète souvent, ou plutôt s'il est simplement critiqué à tous les niveaux, ce n'est pas tant par quelque faiblesse interne propre et exclusive du marxisme, que parce que les bases et les concepts fondamentaux sur lesquels il s'appuie, comme le font du reste les idéologies appelées «bourgeoises», sont en train de perdre leur actualité. Les postulats généraux, qui ont caractérisé l'époque moderne, sont en crise. Il s'agit, donc, de la «crise de civilisation» si souvent diagnostiquée. La seule nouveauté que la Nouvelle Philosophie, dans ce sens, témoigne, est celle de la virulence avec laquelle cette crise, bien que tardivement, a fait choc dans la gauche, traditionnellement optimiste et, pour paradoxal que ce soit, aussi traditionnellement révolutionnaire. La gauche n'a pas pu se sauver non plus de la grande «perte de foi» qui caractérise notre époque: perte de foi au progrès, aux systèmes, aux idéologies universelles, aux solutions globales, qui prétendent donner au monde, une fois pour toutes, un ordre social juste. L'ordre c'est l'ordre. Les grands systèmes, idéologiques ou politiques, qui proposaient de nouveaux ordres sociaux conduisant à la liberté et à la fraternité universelles, ont abouti tous à de nouveaux systèmes totalitaires, répressifs. Du libéralisme on en arrive au fascisme; du socialisme, au stalinisme. Plus est parfaite et «scientifique» une idéologie, plus la répression du système correspondant s'est révélée parfaite et scientifique. Où s'enracine le mal? Toute la tradition occidentale —répondent les Nouveaux Philosophes— tend à la création de structures totalitaires.

Les Nouveaux Philosophes prétendent soumettre au jugement toute l'époque moderne et, spécialement, les aspects que celle-ci a orgueilleusement considérés comme ses oeuvres-maîtresses: la révolution sociale, le progrès

scientifique et technique, la planification rationnelle, etc. Ils prétendent, donc, se situer dans un moment antérieur aux alternatives Capitalisme/Socialisme, Révolution/Réforme, etc., retournant à une espèce de doute méthodique ou maïeutique socratique, c. à d. en démasquant, d'abord, les idéologies dominantes, surtout celles de signe marxiste qui portent le panache des idéologies salvatrices.

D'autre part, la Nouvelle Philosophie n'est pas ni aussi originale ni aussi nouvelle qui le suggère son nom plutôt commercial. Elle apparaît comme héritière d'une riche tradition critique, affaiblie mais pas interrompue, libérale, marxiste, néo-marxiste, anarchiste. Héritière, surtout, de la déjà longue série des critiques des idéologies. La Nouvelle Philosophie fait écho aussi au déplacement des perspectives causé par l'influence publique, croissante de jour en jour, des sciences nouvelles qui rivalisent avec le marxisme: les sciences «psycho», la biologie ou la génétique; ou des méthodes nouvelles, le structuralisme par exemple, qui n'ont pas seulement élargi ou varié le sens des quelques concepts particuliers (répression, etc.), mais qui ont obligé à un re-questionnement de toute la problématique de la libération de l'homme sur des bases plus complexes. Avant l'irruption de la Nouvelle Philosophie, nous avons assisté à une longue crise des écoles idéologiques officielles et à une tendance de toutes à se définir «distinctes» entre elles. Les marxismes actuels, voire les plus orthodoxes, montrent un grand désir de prouver leur originalité et leurs différences par rapport à d'autres marxismes, réels ou hypothétiques, qui se considèrent comme dogmatiques ou mécanicistes. Les idéologies libérales s'affirment néo-libérales. Toutes, en quelque sorte, prétendent être des nouvelles philosophies. Et toutes prétendent connaître le chemin de la perfection par lequel elles conduisent l'histoire. Si celles-ci doivent être considérées en quelque façon comme des idéologies critiques, la Nouvelle Philosophie constitue la critique de la critique: c. à d. le refus de comprendre le procès historique comme supplantation d'un ordre (autorité, pouvoir) par un autre.